

50 év óta sikerrel használtatik!
Szeptől és májfolttól, valamint az összes bőrtisztáltságokat el-
távolítja jótállás mellett a **Spitzer-féle seplő s májfoltt elleni**
arczkenőcs s Salvator-zsappan
valódi minőségben egyedül csak a 115 év óta fennálló **Salvator-**
gyógyszertárban Eszéken, felsőváros Dienes J. G.-nél
kapható. Hatása előmozdították, a Spitzer-féle salakos mosóvíz
használatát által, 1 üveg ára 50 kr. Ajánlom makacsabb bőrtisz-
táltságoknál a **„Milioz-arczkenőcsöt”,** 1 tégely ára 60 kr. —
Kittinó lyoni riszpor 1 doboz 1 frt, kis doboz 50 kr., 1 tégely
Spitzer-kenőcs 35 kr., 1 darab **Salvator-zsappan** 50 kr.
Mintán többféle utánzások léteznek, a Spitzer és Milioz kenőcs-
hez használandó zsappanba saját cégem be van nyomva és csak
ezen cégemmel ellátott **„Salvator”** zsappan tekinthető valódinak.
A Spitzer-kenőcs födelén pedig a **Salvator-fej** domboru nyomásban
v. n. feltüntetve. — Raktár **Budapestben Török József** gyógyszer-
tárban, király-utca 12. szám. Postai megrendelések utánvétel
mellett azonnal eszközöltenek.

Elismerő levél.

Győr (Torontál m.) 1889. júl. 6.
Tisztelt uram! A múlt hóban küldött 3 adag seplőkenőccsel
stb. nagyon meg vagyok elégedve. En ugyanis már 18 éve, hogy
ezen kittinó hatású arczkenőcsöt ontól a legnagyobb megelége-
déssel veszem és biztoitom, hogy megrendelői száma szépen
gyarapodik általam és fog is. Ugyiszintán most is kérek 6 tégely
seplő elleni arczkenőcsöt egy barátom számára. Üdvözlettel
Várkonyi Sándorné.

=LÁTCSÓ=

A legelőnyösebb és legjobb valamennyi kettős tábori látcső közül a mi, ujonnan
javított **látcsónk (Distanzglas).**

Ezen eszköz tiszta, szín nélküli, 43 mm objektív-átmérővel; minden szemre alkal-
mas, még a legmesszibb távolságot is, tökéletes élességgel és tisztán mutatja; s
katonai egyéneknek, valamint utazás- vagy színi előadásra egyaránt kitűnő. —
E látcső 8 üveggel bir, 4-szeres nagyítással, compasz és bótszizzal közvetlenül
az eszközön, valamint szilárd börtökkel s szíjjal; dbonkint 9 frt vám- és viteldíjmentesen.
6 lencsével, szín nélkül, egészen finom fémbe dolgozva, leg-
nagyobb távolságokat élesen és tisztán mutatva, 15-ször na-
gyítva 5 frt; 18-szor nagyítva 6 frt; vám- és viteldíjmentesen.

Távcsők
Árak utólrhetlenül alacsonyak! Szállítás csak utánvét vagy az összeg előleges beküldése mellett.
Sedelmaier & Schultz, Optische Anstalt, München, 17 Theatinerstrasse 17.
Legnagyobb raktár látcsérszi készítményekből, Münchenben.

A «Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és
minden könyvtárban kapható:

**A francia rémuralom
története.**

A legújabb források felhasználásával.

Irta
Várnai Sándor.

Képekkel. — Ára füzve 1 frt 60 kr.

Tartalom: Előszó. — A nemzetgyűlés megnyitása. —
A Bastille bevétel. — A király Párisban. — A királyi család
szökése. — A hadüzenet. — Junius 20. — A marseille-iek
Párisban. — A királyság utolsó napja. — Új emberek. —
Szeptember 2-ika. — A konvent. — A Temple. — A király-
dráma. — A jakobinus-programm. — A girondisták. —
Corday Sarolta. — A fogoly királyné. — Mária Antoinette
pöre. — Mária Antoinette a vérpádon. — A girondisták
pöre és halála. — A «Terreur». — A vértörvényszék. —
Danton és társai. — Egy magyar áldozat. — Robespierre
bukása. — Függetlenség. — A dauphin legendája.

Dr. BORSODI MIKSA.
Gyógynövények gazdák használatára.
Ára füzve 50 kr.

A «Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és minden könyv
kereskedésben kapható:

Az egyévi önkéntes
a közös hadseregben és a magyar kir. honvédségben.

Kézikönyv
EGYÉVI ÖNKÉNTES-JELÖLTEK,
továbbá
papnövendékek, tanítójelöltek, öröklött mezei
gazdaságok birtokosai, családfenntartók és a
hatóságok számára.

Az új véderő-törvény (1889. VI. t. cz.) alapján
HITELES FORRASOKBÓL
(törvényekből, rendeletekből, szabályzatokból és utasításokból)
szerkeszté

KACZIÁNY GEZA
magyar kir. sz. k. v. honvédhadnagy.

Irálymintákkal. — Harmadik teljesen átdolgozott és tetemesen bővített kiadás.
A teljes munka ára egy kötetben füzve 1 frt 20 kr.
Külön: I. füzet, 80 kr. — II. füzet (vége), 40 kr.

Az kétségtelen, hogy gyakran egészen egy-
szerű, könnyen beszerezhető házszer meg-
lepően gyors gyógyulást szerzett. „A Beteg-
barát” című kis íratban még bizonyítékokat
is találunk arra nézve, hogy még hosszas,
reménytelennek nevezett esetekben is, gyógyu-
lás állott be. Minden betegnek el kellene
olvasni azon könyvet; Richter kiadóintézete
Lipcseben ingyen megküldi.

TERMÉSZETES
BILINI SAVANYUVIZ
Legkiválóbb képviselője az
alkalikus savanyuvizeknek!

(33,639 szénasv. natron 10,000 részben) mint gyógyforrás
évenkint növeli elismert jó hírnevét, s azonkívül a leg-
kiválóbb ártal-
masan rogam ható
sz. Ivócsarno-
kns italt képezi. **Edeskuty L. kádban** a nyári
hónapokban **pohárszáma** is kapható.

Pastilles digestives de Bilin
(Bilini emésztési cukorkák) biztos
szer mindennemű emésztési zava-
rok ellen, mindig friss minőségben van készletben
a főraktárban 4184

ÉDESKUTY L. os. és kir. és szerb
k. udv. szállítónál
Budapestben, Erzsébet-tér 8.

Kapható azonkívül minden gyógyszerárban, fűszerkereske-
desben, szállodában és vendéglőben. **Pastilles de Bilin**
a legtöbb gyógyszerárban és gyógyszerárú kereskedésben.

Hirdetések felvételnek a
kiadóhivatásban, Buda-
pesten, IV. k., egyetem-
utca 4-dik szám alatt.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárban kapható:

ÁZSIA ÉS EURÓPA
KÖRÜLHAJÓZÁSA A VÉGÉN.

Báró Nordenskiöld Adolf Eriktől.

Átdolgozta
VARGA OTTÓ
tanár.

Nordenskiöld aczélmetsetű arczképével.
Képekkel és térképpel.

Ára vászonkötésben 2 forint.

Meglepő hatású a **CZERNY-féle**
KELETI RÓZSATEJ,
mely oly szép, gyengéd, ragyogó fehér,
ÜDE IFJU ARCZSZINT

köleszőnő, minő **semmi más** szerrel nem érhető el, ki-
tűnő májfolt, seplő, arcveresség, napfelsütés és
más bőrtisztáltságok ellen; eltávolítja a sarga v. barna
arczszint. **Ára 1 frt, balzsamszappan hozzá 30 kr.**

Mindennemű illatszerezési készítmények, zsappanok,
puderek, krémek, arczkenőcsök, gyözerin-készítmények,
pomádék, fenyőtoboz szesz, szájjavító, fogporok, fog-
kefék, aranyzóke hajfestő, hajszerek, füstölők, zseb-
kendő parfümök, kölni viz, stb. stb. gyára és raktára.

CZERNY-féle
TANNINGENE
hajfestő-szer

a legj. ólommen-
tes, teljesen ártal-
masan rogam ható
sz. Ivócsarno-
kns italt képezi. **Edeskuty L. kádban** a nyári
hónapokban **pohárszáma** is kapható.

Törvényesen védett, leglekiismeretesebben megvizsgált és
valódi minőségben kapható:
Czerny Antal J.-nél Bécs, I. Wallfischgasse 5,
a os. kir. udvari opera közelében, az orosz kápolna házában.
Szükség esetén azonnal utánvét mellett, megrendelések 5 frttől
kezdve szállítási és csomagolási költség nélkül. Leírások az
összes készítményekről kívánatra ingyen és bérmentve.
Raktárak a nagyobb gyógyszerárakban, illatszér és fod-
rász üzletekben; mindig határozottan **Czerny** készítmé-
nyét kell kérni s másneműt visszautasítani.
Kittüntetve 10 kiállítás; 39 évi siker, ezer s ezer elismerő írat.
„Czerny Wien Wallfischgasse” jól megjegyzendő.
Raktárak a következő gyógyszerárakban:
Budapest: **Török József Király-utca 12. sz.**
Arad: Ring, Elías; **Debreczen:** Rotschneck; **Kassa:**
Waudrasche, Megay; **Komárom:** Kirehner; **Ungvár:**
Hoffmann; **Lugos:** Vértés; **Miskolcz:** Dr. Herz; **Sze-
ged:** Bárcsaj; **Temesvár:** Lahner; stb.

VASÁRNAPI UJSÁG

26. SZÁM. 1890. BUDAPEST JUNIUS 29. XXXVII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: **VASÁRNAPI UJSÁG** és egész évre 12 frt
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre — 6 •
Csupán **VASÁRNAPI UJSÁG** egész évre 8 frt
télre — 4 • Csupán a **POLITIKAI UJDONSÁGOK** egész évre 6 frt
télre — 3 • Kétfoldi előfizetéshez a postai
meghatározott viteldíj is csatolandó

SZABADSÁGHARCZUNK
EMLÉKEIBŐL.
GRÓF LEININGEN-WESTERBURG KÁROLY.
(1819—1849).

A XI. és XII. század német dinasztái közül a
Leiningen-családnak mindenkor kiváló szerep
jutott. A hercegi ág közeli rokonságban lévén

GR. LEININGEN KÁROLY.
Barabás Miklós 1844. évi aquarell festménye.
(A honvéd-tábornoki egyenruha későbbi átfestése.)

a Szász-Koburg-Gotha családdal, annak révén a
mostani angol uralkodó királynővel sógorsági
viszonyban áll.

* Ez év kezdetén Damjanics János 1848/9-iki hon-
véd tábornoknak s az aradi vértanúk egyikének 1847-iki
arczképét közölve, ígéretet tettünk, hogy szabadság-
harczunknak és főbb szereplőinek a nagy közönség
előtt eddig még ismeretlen hasonló reliquiákat, melyek-
nek tudomására jutnunk sikerült, be fogjuk mutatni.
Ez ígéretnek teszünk eleget, midőn gróf Leiningen-
Westerburg Károly honvéd tábornoknak arczképét szin-
tén bemutatjuk, és pedig kettős. Egyik honvéd tábornoki
egyenruhában, mellén érdemrenddel tünteti föl a hős
vezért. Am ez az egyenruha később lett a képre festve,

Gróf Leiningen-Westerburg Károly honvéd-
tábornok, Leiningen-Westerburg Lajos Frigyes
Keresztély gróf legidősb fia, 1819 ápril 11-én
Ilbenstadt nevű városban (Hessen-Darmstadt
nagyhercegségben) született és a család hagyó-
mányos hivatását követendő, tisztán katonai
neveltetésben részesült, két fiatalabb fivérével
együtt. Atyjának 1839-ben bekövetkezett halála
után a többi rokonok azt kívánták, hogy gr. Lei-
ningen Károly porosz hadiszolgálatba lépjen,
mit azonban nagybátyja, gr. Leiningen Ke-
resztély Ferencz, ki már akkor osztrák törzstiszt
volt, teljes befolyásával megátolni iparkodott,
s így mind a három testvér csakugyan az osztrák
seregbe jutott. És pedig Károly a 31-ik,
Viktor a 32-ik gyalog-, Lajos pedig az 5-ik vés-
tes-ezredbe lépett.

Károly gróf 1847-ben, mint másodosztályú
százados, németországi rokonainál szabadságon
volt, s midőn 1848-ban Temesvárot fekvő ez-
redéhez visszatért, magyar neje, Sziszányi Eliz
és sógora, Rohoney Lipót, biztatásai folytán
a honvéd seregbe lépett.

Az ezredet, melynek felsőbb parancs követke-
zőben Magyarországra kellett jönnie, Leiningen
Károly nagybátyja, Keresztély Ferencz (szül.
1812, + 1856) Lembergől Temesvárra vezette,
hol az még az ostrom alatt is ott maradt. Mind-
ezek dacára Leiningen Károly feltétlen híve
maradt az általa oly őszintén és melegen fel-
karolt ügynek s nagybátyja abbeli kívánságát,
hogy ezredjéhez ismét bevonuljon, határozottan
visszautasította. Családja hagyományos bátor-
ságát és hidegvértségét Leiningen Károlyban
minden alkalommal nagy mérvben fel lehetett
ismerni. Katonái a rajongásig szerették, a mit a
czibakházi támadás alkalmával fényesen be is
bizonyítottak. Ugyanis a harmadik honvéd zászló-
aljat Leiningen Czibakházánál személyesen ve-
zette rohamra. A csata zajában Leiningen nem
vette észre, hogy csapattja tőle nagyon is elmaradt
és midőn csapattjához vissza akart térni, az
osztrákok elfogták. A vezénylő tiszt — ki most
is él, a miért nevét ezúttal elhallgatjuk, — Leini-

GR. LEININGEN KÁROLY VADÁSZRUHÁBAN.
Heinz 1847. évi olajfestménye.

a lovagias férfiú szivarral és üléssel kínálta meg
az előtte ájuldozó osztrák tisztet.

Leiningen az egész hadjárat alatt mindig a
legválságosabb akciókban lépett előtérbe. Soha
sem habozott, soha sem késett és soha sem hát-
ralt a tülerő előtt. Görgeynek feltétlen híve volt,
ki benne az oroszlan bátorságát, lovagias katonát
és ügyes vezért becsülte. Családi összekötteté-
sénél fogva több oldalról ismételt el akarták a
nemzet ügyétől tántorítani, de Leiningen hatá-
rozottan és büszkén azzal válaszolt, hogy soha

semmiféle elődje vagy ivadéka adott szavát vagy esküjét meg nem szegte.

A világi gyásznapon már útra indult volt Erdély felé, de lelke nem vitte rá, hogy társait a szerencsétlenségben elhagyja.

Ott vértét el velük Aradon.

Özvegét, született Sziszányi Elizt, a 60-as évek közepe táján gróf Bethlen József vette nőül, ki mint 2-ik huszár-ezredbeli százados Leiningen hadtestében szolgált.

FECSKE A TANTEREMBEN.

A mester szól; figyelnek mind szavára,
Fogékony lelkők ajkain lebeg.
Mint tikkadt, hűtötte nyári tájra,
Új élet adva, hull a permeteg:
Ugy hull a mag; hull termék, jó talajba,
És bár sziklára több, homokba sok,
Ígét hirdetni mégse' csügged ajka:
"Hazájukért ezt tették a nagyok."

S a mint beszél, beszél, meghihletten,
S az ifju nép hallgatja csöndesen:
A nyílt ajtón be balga fecske lebben
S röpül, miként kilőtt nyíl, sebesen.
Rovart úz nyilván s véle: nyílt határon
Röpül, gyorsabban, mint a gondolat.
A hány a szem, mind rajta a madáron;
Röpül az és eléri a — falat.

Koppan nagyot és fölívít szegényke,
Ereje fogytán, szárnya megmeredt:
Lehullana, de hogy lenéz a mélybe
És látja azt a sok gyerek-fejét,
És látja, hogy szemekkel rátapadva,
Lehulltát várják ellenségesen
Erőt merít a vézből s főmaradva,
Röpül, mint villám, újra sebesen.

Röpül, röpül... s lélekzetet se véve,
Aggódva nézik mester s gyermekek:
"Szegény, mily fáradt már! Oh, vége! vége!"
És gondolatban érte mind remeg.
De csak röpül az, és, kétségbeesve,
Köröskörül, a termen, át meg át;
Hol elröpülne, hasztalan keresve,
A merre jött, az ajtó nyilatát.

Ereje vész, már-már lehull a földre,
Holott, úgy véli, biztos a halál;
(Nem tör, de szánalom ragyog szemökbe'
Azoknak ott lenni, balga kis madár!)
Ám új erőt vesz, oh, ez már a végső,
És újra csak röpül, keresve rést;
Ellankad, elfogódik szíve: késő!
Nem lát már s nem remél menekülést.

A mester ekkor, halkán, óvatosan
— Nem hallja sem madár, se' gyermekek —
A zárt ablakhoz megy, kinyitja gyorsan
S hogy zajt ne üssön, ő is fél, remeg.
Friss lég hatol be rögtön a terembe,
Magával hozva a nap sugarát:
Csak egy csicsérgés hallszik... és remegve
Röpül a fecske ki, a résen át.

"Megmentve!" Egy szó csak, s fölér ezerral!
Ifjaival a mester fölshajt,
Mint az, kit gond gyötört s most könnyű szerral
Lerázott gondot és ezernyi bajt.
Folytassa-e? — a mester eltűnődik:
Fog-e termék talajra lenni még?
Az ablakon be napsugár szűrődik
S csabítón hí, mosoly a tiszta ég.

De szól a mester: "hogy mi a tanulság?
Példát e kis madárról vegyetek:
A legfőbb kincs a földön a szabadság.
Mégvéde ezt, mindent megvédtetek.
Kitartás és nem csüggedés a bajba',
Ezer veszély között is megsegít.
És hull a mag: mind termék, jó talajba;
Ha példa vonz, a szó könnyen hevít.

UVÁRI BÉLA.

AZ ELVESZTETT FELESÉG.

Vig elbeszélés.

Irtá: KACZIÁNY GÉZA.

(Vége.)

Andrásban a Panna rágalma fölötti boszúság, és a szolgálati buzgalom versenyeve kergették a lovakat s nem sokára a szán csengője a már egészen elesenedett Karámos másfél tucat kültelki kutyáját a gondolat gyorsaságával állította hadilábra. Vicsorogva, marakodva, egymáson keresztül hencseregve, de e közben is igaz meggyőződésből és nem pusztá megszokásból csaholva, oly ádázul rohanták meg a csilingelő szánkát, s midőn András, eddig nagy bajjal lebirkozott mérget pár velős kőzűjű csapással szerencsésen lehűtötte, valamivel távolabb, de azért épen nem "tisztességes távolságból" kísértek a szánt az ispáni lak kerítése kapujáig, csak olykor próbálva meg, vajon "becsületés közlekedés lehetséges-e?"

Persze zárva volt már a kapu, s a doktor és András, minden rendelkezésükre álló hangszerek s az ezalatt már körben hegyesen ülő eb-kórus által kísért, erőteljes bariton-duettjére jött végre a válasz egy álmos hang alakjában:

— Ki az isten ostroma már az ott?

Lassu csoszogás hallatszott a kapun belül, majd némi parlamentirozás után megnyílt az ispán-erősség kapuja. Ferencz, az örök melletti "ügyeletes" éjjeli béres állott ott vasvillával és lámpával. Megértvén a balesetet, most már hármán láttak egyesült erővel a házajtó döngetéséhez, míg végre belül is mindig fokozódó belterjességgel mozdulni kezdett az alvó ház.

Alighogy öt-hat elzárt ajtón keresztül veteledett a doktor, már is ott állott a tisztartók hálószobájában.

— No Marczikám, mi baj? Leégtetek, vagy csak a száraz mennykő ütött a keményetekbe? — kérde a tisztartó úr zavartalan hidegvérrel.

— Hol a feleségem? — kiáltá doktor Torma kétségbeesetten.

Általános elszörnyedés és elnémulás volt a válasz a tisztartók részéről. Ha e télen lettek volna legyek s azok éjjel nem aludnának, a tudvalevő légy repülését meg lehetett volna hallani. A csodálkozás csak egy pillanatig tartott.

— Jézus az atyám! — szállt ki az ágyból sopánkodva a tisztartóné, gyorsan magára kapott pongyolájában, míg férje dörgő kacagás közt majd kihenseredett a dunánk közül.

— No Marczikám, ilyet se pipáltam még életben. Erre irj most receptet!

— De hisz magával vitte, hót hava tette utközben szegény Luizát? — kiáltá a tisztartóné.

— Eladta! — kacagott a tisztartó, most már szintén papucsban és egyéb pongyolában. — Hát nem veszed észre Emma, hogy csak farsangi tréfa az egész s Luiz nagysám is biztosan itt hallgat már a másik szobában.

— Melyikben? — kiáltá a doktor mohón s már rohant a mellékszoba-ajtónak.

A tisztartó alig bírta visszatartani. Lassacskán aztán kiderült a tényállás, mi azonban sem a doktor gyászát, se az ispán viharos derültségét nem volt képes csökkenteni. Biz itt nem volt doktor Torma elvesztett felesége és utóbb se volt más mit tenni, mint nem hallgatni, nem vární senkire, hanem újra beülni a szánkába s röpülni hazafelé, remélve, hátha otthon várja már felesége. A doktor ugyan, mint a természetudományok mívelője, teljességgel nem hitt a csodákban rendes körülmények között, miután azonban felesége eltűnése előtte a csodával határos volt, most saját legjobb meggyőződése ellenére is biztatta némi halvány remény, hogy hasonló csoda tán újra visszahelyezi őt az ősi birtokba.

Azt az egy csodát azonban még legvakmerőbb álmaiban se merete remélni, hogy esetleges feleségtelen visszatérése alkalmából Panna asszonynak fokozottabb mértékű bömbölését száraz szemmel elviselhesse. Nagy kíváncsiakra azonban a szánkára már a kapun túl alakozó és megcsillapodtában ifju hévvel fölkapaszzkodó Panna sötét megnyugvásával a néma kétségbeesésnek, egy szemrehányó szó és tekintet nélkül hüvelykezte ki urát a szörmek tömegéből, és kísérte be a most már néma, de azért jól fütött kedélyes lakásba.

Ott voltak a jó meleg, világos szobák, az ebédlőben a terített asztal, a doktornak azonban nem kellett semmi, még a jó forró thea sem. Csakhamar le is feküdt, nagyon fáradt volt, Pannát is feküdni küldte. De az álm kerülté szemeit, hiányzott nagyon öreg életpárja, úgy megszokták már egymást a közelben tudni; s a mint a hold fénye megvilágította a jégvirágos ablakokat, s a kályhában fellobogó tűz csodás árnyakat rajzolt a falakra, oly aggodalom szállotta meg, melyet hiába igyekezett eltávolítani magától.

Már régen hallott valami különös, meg-megújuló tompa zúgást-búgást, de nem tudta, mi az; végre harsány zokogásban tört ki a vihar: Panna asszony siratta a konyhában elvesztett úrnőjét. A doktor haraggal rántotta meg a csegettűhuzót. Panna teljesen felöltözve lépett be, le se feküdt még, hanem csak úgy adta át magát bánatának.

— Ugyan Panna, minek bög úgy, mintha apját-anyját megölték volna?

— Oh, hogy ne sirnék, nem lesz nekem soha többé olyan jó asszonyom, mint a tekintetes asszony volt, a kit azóta bizonyosan a farkasok ettek meg...

— No mért nem már a krokodilusok meg a fókák, — szült a doktor, de azért maga is megremült a gondolatra. — Most már elég volt a pityergésből, menjen feküdni. Nem kell mindjárt a legrosszabbat gondolni. Majd elő jön s azzal vége.

Hanem mikor aztán kiment a vén cseléd, azt vette észre a doktor, hogy az ő könyei is megereedtek. Ejj, dörögbe is, hogy lehet így szívére venni az embernek a dolgot.

Régen felé aztán elaludt s csak nyolcz óra tájt ébredt föl. Sohajtozva öltözködött s ült a reggelizhez, melyet a kisirt szemű Panna tett eléje. A varróasztalon megpillantotta felesége kártyáját.

— No Panna, most maga vesse ki, előkerül-e a feleségem? — kezdé tréfálkozva, de pár óreg könyecsepe csak odahullott az asztalra.

E pillanatban csengős szán kanyarodott be az udvarra, Panna gyors pillantást vetve ki az ablakon, elsikoltá magát és rohant kifelé. A doktor utána. Feleségét ép akkor szedték le a szánról Panna, ki kezeit, ruháját könyezve csokolgatta, és a doktorné tegnapi tánczosa, egy csinos fiatal ember, különben jó ösmerősük.

A megkerült feleségen se farkasrapások, se egyéb nyomok nem látszóttak, ellenkezőleg, kipirult vidám arca ragyogott az örömtől, habár látszott rajta, hogy haragos képet akarna mutatni, de nem bír.

— Öcsém, hogy jutottál te a feleségemhez? — kérde a doktor, kinek egy pillanat alatt minden borús gondolata elrepült. — Te meg feleség, hogy kaptál olyan csinos legényt a zsidó számára?

— Én könnyen jutottam zsidóknakhoz, — válaszolt a fiatal ember derülten, — de hát Marczikám így vigyáz a feleségére?

— Lám, lám, még ő fog kérdőre bennünket, — szült közbe a megkerült feleség nevetve, — pedig ha Lajost nem arra hozza a szerencse, most is ott ülnék az árokparton.

— Miféle árokparton, hisz magam mentem érte, de sehol se láttalak.

— Mert már akkor én elraboltam a szép asszonyt, édes bátyám. A dolog úgy volt, hogy én még vagy félórát ott maradtam a tisztartóknál, meg felgörtünk egyet-kettőt a szép menyecskével. A mint aztán hazafelé indulok, a kis hidon innen, a hol az én útam a verebesi tanya felé elcsap, a holdvilágnál sötét mozgó alakot látok. Közelebb jövünk, hát látom, hogy bundatömeg s azt is látom, hogy a széppemhez tartozik, a ki benne van. Tyhű, az áldóját, gondoltam, de könnyen jutok valami szépséghez most s nagy meglepetéssel ismerem föl — Luiz nénit.

— Igen, mert a mint a hidon lefelé jöttünk, a szán a kátyuban félredőlt. Én szundikáltam s csak akkor vettem észre, mikor már kirepültem a hóra. Kiabáltam aztán András után, de a csengőtől nem hallhatta a szavamat, te meg persze aludtál. Menni nem bírtam a nagy bundában, hát leültem az árokparton, ott vártam, míg majd értem jöttök.

— Akkor jöttem én arra s felvettem Luiz nénit.

— Jó, jó, öcsém, de mért nem hoztad haza egyenesen?

A fiatal ember nevetve válaszolt:
— Nem azé a nyúl, a ki elveszti, hanem a ki megtalálja, — úgy-e, Luiz néni?

— Akkor hát nagyon sajnálom, hogy én meg kárpotlásul valami fiatal menyecskét nem találtam, — nevetett a doktor.

— Sohase bántson a féltékenység, édes öregem, — szült a doktorné, — eleget könyörögtem ennek a gonosz köpének, hogy haza hozzon, erőszakos látogató lettem az anyjánál. Képzelheted, hogy Mál ott fogott éjjelre, mert innen-onnan három hónapja, hogy nem voltunk náluk.

— Igy már jól van, — szült derülten doktor Torma, — képelem, volt is diskurzus egész éjjel Málival. A baj csak az, hogy az egész város megtudja a dolgot, s rajtunk fognak mulatni jövő farsangig.

Persze megtudta mindenki, s nem mehetett a doktor két hétig sehova sem, hogy ezt ne kérdezték volna tőle legelőször is:

— Doktor bácsi, megkerült-e már az elvesztett feleség?!

A HALÁL NAPJA.

Jurjevskaja Katalin hercegnő emlékirataiból.

III.

A császár megöletése után bekövetkezett iszonyu zavarban senki sem gondolt reám vagy gyermeimre. Mintán soha életben senkivel sem éreztem, hogy bizonyos tekintetben fölötte állok, senkit sem üldöztem, sőt ellenkezőleg mindenkinnek kedvét kerestem, azt hittem, hogy ellenségeim nincsenek, barátokra pedig szükségem nem leend. De vajmi hamar azt kellett tapasztalnom, hogy az új korszak emberei csakis a közel multiban keresik a szomorú események eredetét és okát.

A megölt császár tetemei még jóformán meg sem hűltek a sírboltban, midőn eleinte harmadik kéz által, utóbb azonban közvetlenül hozzám fordultak oly körülmények felderítése tárgyában, melyekről tudomásom nem volt, de nem is lehetett.

Nevezetesen bizonyos, egyenesen Londonból a császárhoz érkezett sürgönyök és levelek eltűnéséről volt szó, melyek, állítólag, a nihilisták szándékáról a császárt tüzetesen felvilágosították. Medem gróf, ki a katasztrófa előtt három nappal Berlinből fontos sürgönyökkel Szent-Pétervárra érkezett, azt állította, hogy azokat az én jelenlétben adta át a császárnak, holott a mint utóbb kitént, lakosztályomban a császáron kívül senki sem fordult meg, ki őt ott felkereste volna.

Kijelentettem tehát, hogy e részben semmiféle felvilágosítást nem nyújthatok. Szavaimat mindazok félreértették, kiknek kö-

telességükben állott volna a valódi tényálladék felderítéséhez segédkezet nyújtani.

Abban a pillanatban, midőn a megölt fejedelem testét a téli palotába hozták, a rendőrönök jelentése szerint hetvenöt távirat adatott fel Londonba, melyeknek egyforma tartalma ekép szült: "Olaj ára emelkedőben".

A czimzettek egyénisége fölött semmi kétség fenn nem forogván, majdnem biztosra lehetett venni, hogy a merénylet végrehajtásáról, nem pedig az olaj áráról adtak hírt Londonba. Ezt állítottam a rendőrmeister, kit magamhoz kérttem, maga sem vont kétségbe, sőt megígérte, hogy annak idején a londoni orosz emigráció tevékenységéről értesíteni fog, mihelyt oda küldött ügynökei visszatérnek.

A szomorú esemény után, közvetlenül a temetés előtt, formszerű parancsot kaptam, hogy a boldogult császár mindennemű hozzám intézett leveleit, sürgönyeit és egyéb közleményeit, azonnal az e czélra különösen kiküldött főhadsegédnek, R. gróf tábornoknak adjam át. Vajon visszakapom-e a drága emlékeket, arról szó sem volt, sőt a parancs hangja után itélve, erre nem igen számíthattam. Ennél fogva kijelentettem, hogy a tisztán magán jellegű levelezést jogszzerű tulajdonomnak tekintve, ezt semmi szin alatt kiadni nem fogom, de hajlandó vagyok annak tartalmát az illető megbízottnak megmutatni, ki, ha tetszik, a levelet le is másolhatja. Másnap Gorcsakov herceg jelent meg nálam. A helyzetet reám nézve komolynak, sőt aggályosnak találta. Ertesemre adta, hogy a császár e részben atyja emlékeit tisztelni nem fogja, sőt ellenkezőleg Nariskin hercegnő szomorú sorsára figyelemzetet, kit a most elhunyt uralkodó atyja, Miklós császár, annak idején haragja egész súlyával sújtott. Hiába hivatkoztam a boldogult császár ama nyilatkozatára, melyet neje halála után az általam tanácsban személyemet és gyermekeimet illetőleg oly ünnepélyes fogadással tett, hogy utódjai ezen szabad akaratból létre jött intézkedését tiszteletben tartani kötelesek leendnek. A herceg nemcsak tulajdon, de gyermekein magánvagyonát is veszélyeztetve látta és bizonyos kilitásba helyezte örökös száműzetésemet, ha a most uralkodó császár akaratának továbbra is ellenszegülök.

Hajthatatlan maradtam, Ámde ellenszegülésem következményeit vajmi hamar meg is éreztem.

Mindenekelőtt megiltották, hogy a gyászmién meg mint közönségesen ajátatoskodó is megjelenek. Cselédségemmel letették a gyászruhákat és a házam erkélyéről lógó fekete lobogót azonnal lerántották, holott még a legszegényebb muzsik is bármí módon gyászolhatta megölt uralkodóját. Embereim még az utcára sem mehettek ki a nélkül, hogy minden oldalról gúnyos megjegyzéseknek ne lettek volna kitéve, azon esete pedig, midőn a gyászlobogó erkélyemről eltűnt, a csészelek az ablakokat ököl nagysága kövekkel és jégdarabokkal bevverte.

Miklós Alexandrovics nagyherceghez fordultam tanácsért és oltalomért, holott jól tudtam, hogy a nagyherceg halálos ellenségem, és már régóta vesztremre törekedik. Nagy meglepetésemre avval vigasztalt, hogy a császár haragja és felindulása a gyilkosok kivégzetése után valószínűleg le fog csillapodni, mikor aztán én is jobb időkre számíthatnék.

A levelezést illetőleg helyeselte ugyan nézetemet, de véleménye szerint sokkal czélszerűbb lenne, ha e részben engedékenységem matvatva, a reám nézve most már csak emlékül szolgáló leveleket kiadnám.

Hasonló tanácsot kaptam Olga Nikolajevna nagyhercegnőtől, azzal a különbséggel, hogy ez azonnali titkos távozást javasolt.

A gyilkosok ellen lefolyt Szatkov tábornok a többek közt azt is felemlítette, hogy a véres tett már annál fogva is nagyobb beszámítás alá vonandó, mivel az Istenben boldogult császár minden emberi erényekkel bírv, soha semmiféle igazságtalanságot el nem követett, és e részben gyermekeit is ily istenfélő érzelmekben neveltette.

Kénytelen voltam e szavakat a hatalmas miniszter előtt ismételni, ki ura nevében ellenemben oly égbekiáltó méltatlanságot akart végrehajtani.

Ámde a mint már régen tudtam, nálunk csak az jár az éreny és a morál utján, ki előbb már a bűn ösvényén többször megbotlott.

Ápril 14-iken éjjel házamat fegyveres rend-

őrök és sorkatonaság fogta körül, és Z. tábornok hálószobám aajtájáig nyomulva, a császár nevében a levelezés azonnali kiadatását szigorúan követelte.

Az erőszaknak engednem kellett. Ez alkalommal nemcsak a szobám forgó leveleket, hanem minden egyéb irományaimat is lefoglalták.

Kihallgatást kértem a czárnál. Válaszul azt kaptam, hogy ő Felsege Dolgorucki hercegnőt nem fogadhatja, ki egyébiránt ő reá nem is szorult.

Ezen időtől kezdve egymást érték a különféle ürügy alatt reám erőszakolt vallatások, habár oly alakban, mely a közönséges uttalos, valódi eljárásához nem hasonlított.

Az utolsó tromf, melyet ellenem az udvari párt kijátszott, az volt, hogy erőnek erejével a boldogult császár egy sajtátkezőleg irt végredeletet kerestek nálam, melyben magánvagyonáról rendelkezett. A végredelet hollétérol tudomásom volt ugyan, de nem tartottam czélszerűnek a kanczellár figyelmét a helyes nyomra vezetni.

Fenyegetések után kérésre, sőt az érdekeltek, kik az okiratból anyagi hasznort vártak, rimánkodásra fogták a dolgot. Muraviev tábornok, kit a császár annak idején anyagi bajaiól számtalan-szor kisegített, mint biztos hírt állította, hogy nekíe a végredeletben 500,000 rubelt hagyományozott az elhunyt fejedelem, és ezen örökség rovására újabb adósságokat is csinált, míg végre kitünt, hogy neki még egy fillér sem jutott.

A czárgyilkosok kivégzetését a mindennél működő nihilisták hallatlan tevékenységgel sürgették, nehogy a kézre nem került és többnyire az országban bujdosó czinkostársak nevei valahogy elárulassanak. A kinpád minden iszonyait néma hallgatással tűrt Perovszkaja Zsófia azzal fokozta a bírák dühét, hogy kijelentette, miszerint az összes tettesek neveit, sőt hollétét is tudja, de még akkor is hallgatni fog, ha husát, ilyenként vágnák le testéről.

Perovszkaja annak idején gyakran megfordult a szent-pétervári jótékony négyelet körében, hol őt mindenki szerette, e réven tehát sokféle oltalomra számíthatott volna, ha czinkostársait feladja, mire őt azonban rávenni nem lehetett. Ezt csakis azért említem fel, mivel a napi sajtó egy alkalommal Perovszkaját illetőleg nevemmel is foglalkozott, mintha én ama szerencsétlen nőt pártfogásom alá vettem volna. Ezért aztán kigyót és békát kiáltottak reám, holott erről még szó sem volt.

Zubov Platon tábornok emlékirataiban hosszasan foglalkozik e szomorú idő tüzetes leírásával, és a többek közt azt állítja, hogy a császár halála előtti napon egy hozzá igen közel álló hölgygel az élet mulandóságáról beszélgetve, azt mondta volna, hogy a halált dicszakarva keresi, attól nem retteg, sőt daczolni akar vele. Erre ama nő mérgesen azt felelte, hogy könnyű annak a halállal daczolni, kinek minden lépését ezer meg ezer szem örzi!

Nem tartom Zubov ezen alávaló rágalmazását válaszra vagy czáfólatra méltónak, de viszont megkövetelem, hogy e részben tett kijelentésemet is figyelemre méltassák.

Ugyanis a czárgyilkosok pöréből világosan kitént, hogy a császár eredetileg nem zárt hintóiban, hanem két lovas szánon akart kikocsizni, a hogy ezt a napos főhadsegéd a főlovászmesteri hivatalnak meg is írta, és végre, hogy az utolsó perczben azért jött elő mégis a szán helyett a császári kocsija, mivel állítólag az egyik udvari kocsi hirtelen rosszul lett és ily állapotban nem mert a bakra ülni. Habár nékem arról nem volt tudomásom, mily órára rendeltem a boldogult császárt kocsiját, mindamellett ismételt kérésre egyszer s mindenkorra megígérte, hogy télen csakis szánon fog járni, mivel több ízben veszélyes módon fordultak fel magas földű kocsi, a mely hó által eltakart kőhányásokban. A végzetes napon is bizonyára megmenekül a császár a gyilkosok kezéből, mert szánya mindig roppant sebességgel vágatott a kemény havon, míg a keresek hintónak lassu ügétésben kellett haladnia.

Előtte mindenkorra megfjejthetetlen titok fog maradni a császári kocsi előtt vágató testőrtiszt menekülése, ki, midőn az első bomba a hintó kerekei alatt szét pattant, már több mint háromszáz lépésnyi távolságbán járt elől, míg a legénység szabályszerűleg helyén maradv, császári urával ott halt meg a helyszínen!

Csakis a második, közvetlenül az üdvözült

uralkodó lábai elé dobott halálhozó bomba szét-robbanása után tért vissza a rejtélyes testőrtiszt.

Ezt fejtsé meg Zubov Platon, erről adjon felvilágosítást a nemzetnek, mely soha sem tudja elfelejteni, hogy a legnagyobb veszély pillanatában, midőn talán egy bátor, lelkes tiszt jelenléte az egész szerencsétlenséget megghusíthatta volna, csakis négy buta, tudatlan, gépiesen mozgó kőzák katonára volt bízva a császár életére való felügyelet!

berlini rendőrség, hanem ez utóbbinak figyelmeztetési határozottabban jelezték a veszély közel voltát. A kanzellár herceg, ki Berlinnel mindig rossz lábon állott, nem a berlini, hanem csak a francia értesítésekre hívta föl rendőrségünk kiváló figyelmét. Ezen ferde eljárásnak utóbb az lett a következménye, hogy a porosz rendőrség minden további kérdezősködésre tagadólág válaszolt, vagyis úgy tett, mintha az egészről mit sem tudna.

ki tüzetes jelentést tétetett magának Drentelen tábornok által. Mik lehetnek ezen jelentés részletei, azt nem tudom, de a kihallgatás utáni órában az ekaterinoszlavi ezredet nemcsak a téli palotából távolították el, hanem egyszersmind Szent-Pétervárról Tobolszkba helyezték át, oly további intézkedéssel, hogy az ezred tisztikara 14 nap lefolyása alatt kivétel nélkül más csapatokhoz lesz beosztandó. Ezen ó-orosz ezred helyébe kaukázusi lövészeket rendeltek őrségül a téli palotába.

NYÁR. — EGY RÉGI KERTÉSZLAK AJTÁJÁBAN.

IV.

A császár szomorú vége után számtalanszor, de mindig különféleképpen magyarázott eseményekre vonatkozólag, már csak azért is fel kell szólalnom, mivel a külföldi sajtó, valószínűleg Oroszországból vett hamis besugások nyomán, oly tényeket hozott fel, melyek kézzel foghatólag engem gyanúsítanak.

Ugyanis kétséget nem szenved, hogy a francia köztársaság kormánya sokkal előbb adott hírt a nihilisták átkos tevékenységéről, mint a

Február 1-ső napján, a téli palotában állomásozó ekaterinoszlavi gyalog ezred parancsnoka föbe lötte magát, mivel *Drentelen* tábornok minden előzetes figyelmeztetés nélkül, maga elé rendelte. Ezenruhájában háromféle titkos jegyekkel irt levelet találtak, melyeknek megfejtésével a császári iroda III-ik osztályának legügyesebb hivatalnokai hiában vesződtek. Az ezredes halála után egy órával, ennek fiatal neje mérget ivott s szintén kimúlt.

A szomorú eset nagyon meghatotta a császárt,

Bariatinski herceg arra intette Mihály nagyherceget, hogy a lövészek közé sok elégedetlen ember van beosztva, kiknek kö zremüködését a nihilisták könnyű szerrel megszer ezhetnék.

Ánde ilyformán nem létezett volna az orosz hadseregben oly csapat, melynek magatartása ellen valami kifogást nem lehetett volna tenni.

Ezen időszakba esik ama titokzatos hölgy megjelenése a téli palotában, kiről annak idején az egész világ irt és beszélt. Ugyanis január 19-én éjjel, a palota főkapuja előtt fényes

uri fogat állott meg. A bakról lepatant bérruhás szolga az őrség tisztjének egy névjegyet adott át a vasrostélyon, oly kéréssel, hogy azt *Voronzov* herceg főudvarmesternek adja át, ki állítólag ezelőtt egy órával találkozott a hintóban ülő úri hölgygel és megérkezését várja.

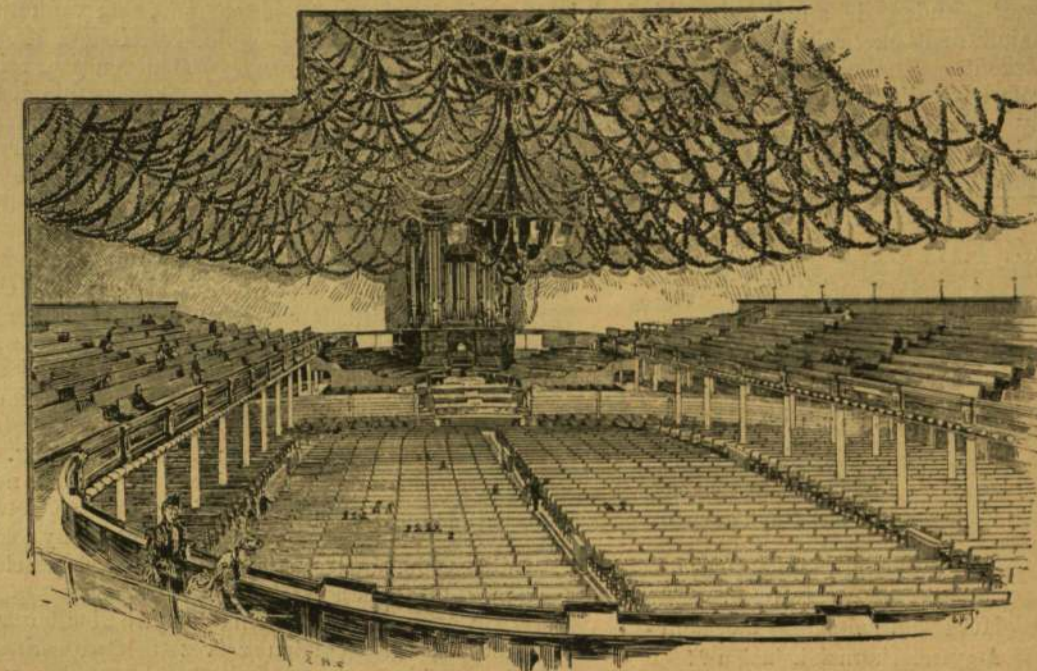
A tiszt rövidlátásu lévén, nem tudta a névjegyre irt czímet elolvasni, hanem azért szó nélkül egyenesen a főudvarmester lakására küldte, ki csakugyan ébren volt, és maga sietett a rejtélyes látogató elébe.

Alig tíz perc múlva, *Voronzov* herceg a császár hálószobájához érve, az ott őrt álló kozákkal néhány szót váltott, mire az halk kopogtatás után a császárhoz belépett.

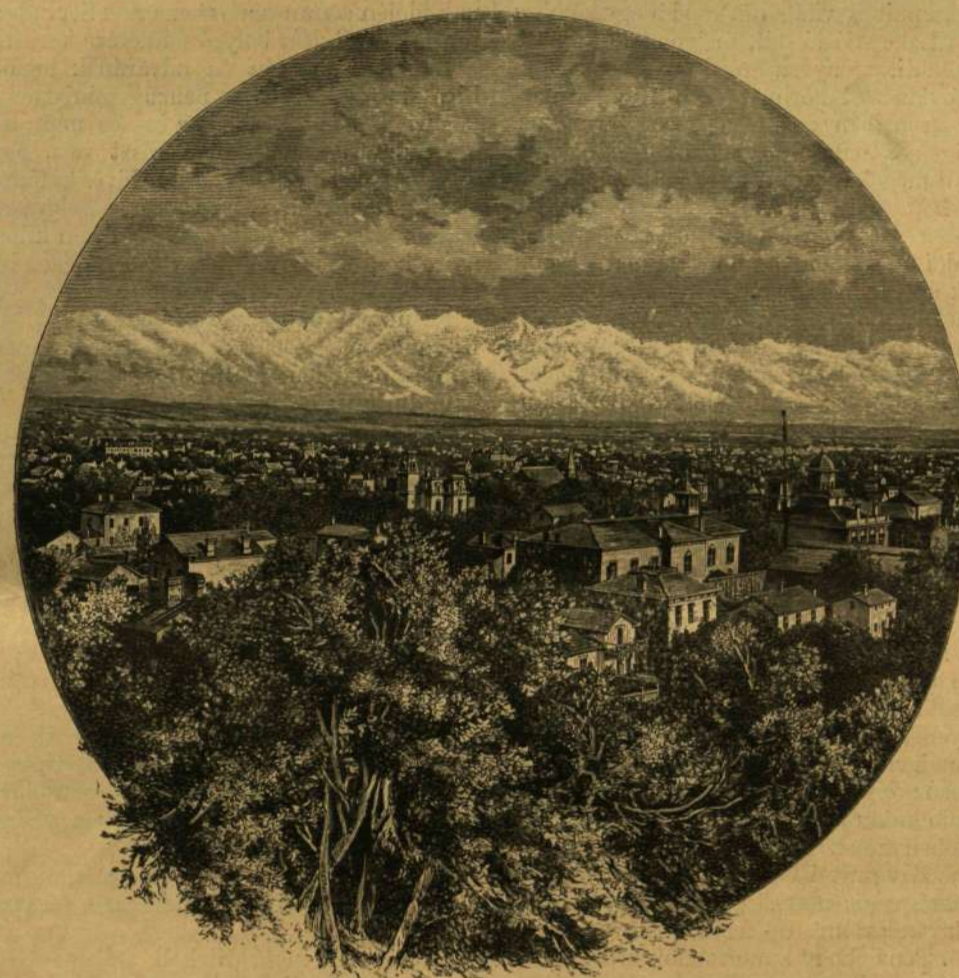
— Bejöhet, — volt a császár felelete.

Voronzov herceg a fekete fátyolos hölgyet a szoba küszöbéig kísérvén, az előteremben foglalt helyet, hol a szolgálattelvő hadsegédeken kívül *Bodkin* orvos is időzött.

Habár a császárnak nem igen voltak előttem titkai, és a legcsekélyebb megerőltetés nélkül mindent megtudhattam tőle, ama hölgy nevét

A SALT-LAKE-CITY-I MORMON IMAHÁZ BELSEJE.

SALT-LAKE-CITY, A MORMONOK FŐVÁROSA.

és látogatásának czélját ugyszólván az utolsó óráig mégis eltitkolta.

Voronzov herceg azzal mentette ki magát, hogy a császár halálbüntetés terhe alatt minden további tárgyalást eltiltott. Mindezek dacára harmadnapra már megtudtam, hogy a kérdéses fiatal, szép hölgy, S. grófné, egyenesen Varsóból jött Szent-Pétervárra, és pedig oly czélból, hogy a császárt saját érdekében a nihilisták iránti engedékenységre bírja. *Muraviev* kormányzó pártólólág szólott fel a grófné küldetése mellett, noha valószínűnek tartotta, hogy a varsói előkelő körökben irányadó szerepet játszó hölgy maga is a nihilista párttal tart. Ezt csak azért említem fel, mivel a mindenkiben gáncsot kereső udvari körökben azt koholták, hogy fiatalabb nővérem jött a császárhoz oly szándékkal, hogy tőle a fiatal orosz párt részére bizonyos engedményeket szerezzen, mit azonban a császár kezeken visszautasított. Családóm tagjai egyáltalán soha semmiféle kéréssel sem járultak a császár elé, sőt ellenkezőleg, még a nekik felajánlott kiüntetések is visszautasították, nehogy állásom súlya reájuk is háramoljék.

A legutolsó kísérletet a nihilisták érdekében *Ignatiev* tette meg, valószínűleg azon okból, mivel tulajdon börtört félve, egy csapással kételyt akart űteni. Ez időtáiban, a mennyire tudom, hétszáz, nihilistikus üzelmekkel gyanúsított különféle koru és rangu ember kilődött a

A MORMON TEMPLOM ÉS KÖRNYÉKE SALT-LAKE-CITYBEN.

A MORMONOK FŐVÁROSÁBÓL.

czitadellában. Ezek számát a kormányzóságok területéről naponként beküldött foglyokkal szaporították, de valahányszor egy vagy két egyént kísérték a fellegvárba, a nihilista végrehajtó bizottság óvást emelt a törvénytelen letartóztatás ellen, és véres boszúval fenyegetett. *Alexandra Paulovna* nagyhercegné születése napján, a császártól ama szerencsétlenek számára teljes bünbocsánatot kért s habár a császár vele született szelidségénél fogva erre hajlandó is lett volna, de az államtanács túlyomó többsége határozottan az amnesztia ellen nyilatkozott, minél fogva a nagyhercegné kérelmének hely nem adatott. Ugyanakkor fedezték fel az első nihilista nyomda rejtett helyét, mely egy nyugalmazott udvari orvos házában volt felállítva. A gépeken s a papírkészleten kívül azonban egyebet nem találtak, mert az ott működő egének idejekorán megugrottak és utóbb sem kerültek kézre. A gépek angol gyárjeggyel voltak ellátva, míg a betűk itthon készülhettek.

Ezen és más egyéb jelek után ítélve, hiszem, hogy a forradalom emberei Oroszországban a társadalom minden rétegeiben erős állást foglaltak. Nagyon csalódik, a ki azt hiszi, hogy az előbb-utóbb vulkanikus erővel kitörendő mozgalom a sereget nem a nép pártján fogja találni. Ezt az üdvözült császár maga is beismerte, sőt még sokkal tovább ment, midőn kijelentette, hogy a dinasztiahoz még ennek tagjai sem ragaszkodnak valamennyien. A trónról való lemondás eszméjét a császár csak azért ejtette el, mivel a trónörökös nem akarta valamely palota-forradalom esélyeinek kitenni, mire nézve különféle jeleket lehetett észrevenni. Az udvarczok áramlata leginkább valamely itthon

rendezett csendes, de annál behatóbb fordulat felé hajolt, mely őket minden különös baj, vagy megrázkodtatás nélkül, a küszöbön álló katasztrófa következményeitől megmentette volna. Ha ily módon a koronás fejedelem személye a mozgalom áldozata lesz, azzal ők édes-keveset törődtek.

AZ ELTÖRT JÁTEKSZER.

Az utcákon cél nélkül járva,
Benéztem egy ház ablakán.
Kis gyermek-ágy felett egy nő állt
Borús volt arca s halavány.

Kezében kis játék-lovacska
(Csak háromlábú volt szegény!)
S a mint a nő azt nézte, nézte,
Könny üszött tört fényű szemén.

Mért nem sirathatál így engem,
Te drága szenvedő anyám,
Miért nem tudtam így meghalni
A gyermekkorok hajnalán?!

Ne hoztam volna annyi bút rád
Maradt vón' szent emlékem itt —
Ne kellett volna durva kézzel
Széttépnem szép reményeid.

Nem vegyült volna bánatodba
Csalódás árnya sohasem —
Emlémem hogy őrizte volna
Egy-egy törött játékszerem.

VÉRTESI GYULA.

A MORMON FŐVÁROSBÓL.

Egy észak-amerikai utazó naplójából.

Amerika híres felekezete, a mormonok, a felbomlás szélére jutottak. Politikai és társadalmi intézményei emelvé a többségüket a híres mormon apostol, Brigham Young példájára, ezzel aláesték erkölcsi létalappjukat is. Ez a válság nem most állott be, lappangva élt már Brigham Young alatt s a szekta belső tagjai már akkor sejtették a bekövetkező szakadást. Voltaképp nem is volt a mormonoknak egy ötdrészénél több poligamista, a többnejűséget pártoló, s az egyenlenség és belviszályok nagyon megviseltek a mormon társadalom belsejében. A Josephiták pártja mind több-több hívet gyűjtött maga köré, s ma már legalább huszezerre megy számuk, úgy hogy külön templomokat emelhetek és saját főnökeik alatt élnek. Ez új párt vezetői nem is tartóztatják magokat nyitlan a szószekrély óvni felebarátjaikat, nehogy beleessenek a rokonfeleketet erkölcselen tévelygéseibe.

Brigham Young-ot, a mormonizmus megalapítóját, John Taylor követte az elnökségben, egy 70 éven felüli nyájias arca, magas ősz ember. Mielőtt elfoglalta volna az utahi elnöki palotát, melyet előde építtetett és nevezett el kedvenc nevével Amália-palotának, Angliából kivándorolva ő volt az első, s talán utolsó is, ki a mormonok könyvét franciáira és németre fordította. A munka alig érdemelte meg a fáradságot, annyira közönséges, prózai tákolmány.

Taylornek négy neje volt; Cannon-nal, a becsényű mormon jogászzal együtt, ki bevallott poligamista léte a kongresszusban foglal helyet, együtt kezelték a Young Brigham által hátra hagyott óriási vagyont, valamint a szekta bel- és külügyeit is ők igazgatták. Pedig ez a szekta, melynek ma több mint 200 ezer követője van, nemcsak Amerikában, hanem a gyarmatokban is elterjedt már.

Utah, a mormon állam, még nincs főlveve az Egyesült-Államok politikai kötelékébe s valószínű, hogy nem is lesz egyhamar. Ez keseríti úgy el a mormonokat, hogy nemrég nyitlan inzultáltak a köztársaság eskos, csillagos lobogóját, sőt Salt-Lake-Cityben meg is sebesítették egy egyesült-állami tisztviselőt. Szíjta ezt az elégedetlenséget a világi hatalomkörről felruházott fanatikus és tudatlan papság is, s a nagy imaházban vasárnap délutánonként tartatni szokott lázító szent beszédek, melyeknek minden szava boszút liheg az Egyesült-Államok kormányára ellen.

Nem úgy a nők, kik természetesen nem mindenben oszthatják férjeik gyűlöletét egy oly kormány ellen, mely az egyneji házasság méltóságát daczára a mormonoknak, fenn kívánja tar-

tani; de szerencsétlenségükre ők sem vonhatják ki magokat a papság és felekezeti zsarnoksága alól. Mert a mormon családi rendszer mindenek fölött a nőket és gyermekeket sújtja. Igazi boldogság el sem képzelhető ily szervezet mellett, s ennek hiányáért nagyon kevéssé kárpótolhatja a mormon nőket a számukra megadott választóképeség; mutatja ezt a számos elhagyott nő és gyermek.

A mormonizmus ekkép határozottan retrográd irányzatot képvisel a 19-ik század szabadelvű Nyugat-Amerikájában, mely semmikép nem fér össze a felvilágosult amerikai társadalommal.

Az igaz, hogy a mormonizmus bámulói sok csodadolgot beszélnek arról, hogy e nép miként varázsolta át szorgalmával kopár területeket termékeny földekké, s ebben nem is túloznak. A mormonok szorgalmas, kitartó munkások, nem hiába ábrázolják középpületeiken a méhet jelvényük gyanánt. De erkölcsiségük alacsony fokozatú, s magánéletük ép ezért sivár, örömtelen, mert hiányzik a családi élet bensősége.

A gyermekek Utahban többnyire alacsony termetűek, egészségtelen szervezetűek, s e tekintetben csak az egyneji, tehetősebb családok gyermekei képeznek kivételt.

A mormon fővárosa, Salt-Lake-City, alig pár mérföldre épült a világ hét csodái egyikétől, a nagy Salt-Lake (Sóstó)-tól, melynek látható kifolyás nélküli, gyönyörű kobalt-kék vize, nagy-szerű hegylángtól körveve, 100 angol mérföld hosszúságában 20 százelek söt tartalmaz. Fürdés idején alatt a mormonok és látogatóik körökörül megelevenítik a tó partjait; nyitl kosikban hajtatnak ki a városból, s eltűnve pillanatra a rozszat bódék hosszu sorában, tarka fürdői öltözetben, szalmakalappal fejükön merülnek újra fel a vízben. Nők, férfiak, öregek és gyermekek, minden társadalom, rang és osztály, minden politikai s felekezeti meggyőződés békésen fér itt meg egymás mellett, orul, nevetgél, tánczol és lebeg a víz felett, melynek langyos melege kellemesen járja át tagjaikat.

De a téli hónapok egészséges szakában sem kevésbé élnek és látogatott város Salt-Lake-City, mint a nyár hosszu, forró napjai alatt. A Kalifornia aranyat igerő vidékeire zárandókló kalandos európai vállalkozók tömegei erre veszik vonulásokat. Az öszvérek által vont lövonatu kocsi élénk csilingeléssel járják be a város csinosabb utcait. A mormon nagy kedvelője a színházaknak s egyéb mulatságoknak is, csak hogy ezeknek egészen izlésükhöz kell, hogy legyenek szabva. A mormonok fővárosából ezuttal imaházukat s annak belsejét is bemutatjuk kepen; s sajtárságok épületek ismertetését legközelebb külön adjuk.

Egy időben annak is híre támadt, hogy a mormonok az Egyesült-Államok kormányának nem igen barátságos magatartása következtében, hajlandók kivándorolni Új-Zeelandba vagy Új-Mexikóba. Tény, hogy a mormonok most sem a bensülött amerikai soraiból szerzik hivaikat, nagyobb része ezeknek — évenként 2—3000 — az Európából bevándorlók közül telik ki.

E belső háborúságok azonban, melyeknek ki-kerülhetlen végök előbb-utóbb katasztrófa lesz, nem sok nyomot hagynak hátra a mormon főváros derült, szorgalmas külső életén. Más dolog a mormon „püspököt” vagy „apostol”-t — a mint nevezik magukat — utcán vagy üzlete körében látni, egyszerű munkás-ruhájában, bozontos feje fölé tett széles kalapjával — és más dolog megint intézményeikben tanulmányozni őket. A nőnem iránti csekély tisztület, az állami fenhatósággal folytatott szünetlen ernyesztő harez, a közegészségügyi érdekek könnyelmű elhanyagolása, mindez, egyeseinek jóra valóssága mellett is feltartóztatatlanná teszi a mormonizmus felbomlási prozesszusát.

VILÁGFELFORDULÁS.

REGÉNY.

Irta VERNE GYULA, franciából ford. HUSZAR IMRE.

(Folytatás.)

VIII.

A melyben a Wamasai ország népei várják, hogy Barbicane elnök jelt adjon a lövésre Nicholl századosnak.

Szeptember 22-ikének estje elérkezett. Ezen ünnepélyes óráknak a közvélemény oly végzetes befolyást tulajdonított, mint annak idején az 1000-évi január események.

Tizenkét órával a nap áthaladása után a Kilimandzsaro délkörén, Nicholl százados keze el fogja sütni a borzasztó ágyút.

Itt meg kell említenünk, hogy a Kilimandzsaro harminczöt foknyira lévén a párisi délkörtől keletre, Baltimore pedig hetvenkilenc foknyira ugyanazon délkörtől nyugatra, a két távolság összesen száztizennégy foknyi földrajzi, azaz négyszázötvenhat percznyi vagyis hét órányi és huszonhat percznyi időkülönbséget tesz. Következésképpen abban a pillanatban, mikor a lövés el fog dördülni, a Maryland állam fővárosában délutáni öt óra huszonnégy percz lesz.

Gyönyörű idő volt. A nap lenyugodott a Wamasai ország síkságainak teljesen derült láthatára mögött. Kívánni se lehetett szebb, csöndesebb, csillagosabb éjszakát, egy löveg kiröpítésére az ürbe. Egyetlen felhőske se fog a melimelonit felrobbanása által előidézendő mesterseges gőzök közé vegyülni.

Ki tudja? Barbicane elnök és Nicholl százados talán sajnálták, hogy nem foglalhattak helyet a lövegben! A legelső másodperczben két-ezernyolcszáz kilométernyi utat tettek volna meg. Miután behatoltak volna a Hold titkaiba, behatolnának a naprendszer rejtélyeibe és pedig sokkal érdekesebb körülmények közt, mint annak idején a francia származású Servadac Hektor, a ki a Gallia bolygó felületére került.*

Bali-Bali szultán és udvarának legfőbb két hivatalnok, vagyis a pénzügyminiszter és az udvari hóhér, továbbá az összes nép, és a nagy mű létrehozásában részt vett, egybesereglett, figyelemmel kísérni a lövés különféle fázisait. De ez az egész csapat, elővigyázatból a Kilimandzsaróba furt csőtől három kilométernyire helyezkedett el, hogy a légrétegek iszonyu megrázkodtatása miatt semmi bajuk se essék.

Ezenkívül néhány ezer bensülött, részint Kiszongóból, részint az ország déli részeiből, szintén megjelent, Bali-Bali szultán parancsára, bámolni a nagyszerű látványt.

Egy villamos út és az ágyú legvégén elhelyezett fulminál közt levő sodrony készen állt a villamos szikra továbbítására, a mely a melimelonit felrobbanását fogja előidézni.

Bevezetésül, egy és ugyanazon asztal körül pompás lakomára gyűltek egybe a szultán, az amerikai vendégek és Kiszongo főváros honorációrai. A lakoma költségeit Bali-Bali fizette, és annál jobban kitért magáért, mert előre ki volt kötve, hogy Barbicane és társai pénztára meg fogja neki téríteni a kiadásokat.

Tizenegy óra volt, midőn a lakomát, a mely este fél nyolcz órakor kezdődött, a szultán befeljezte egy pohárköszöntéssel a North Polar Practical Association mormonokéire és a vállalat sikerére.

Még egy óra és a Föld állapotának földrajzi és éghajlati módosulása bevégeztet ténynyé fog válni.

Barbicane elnök, Nicholl százados és a tiz munkavezető elhelyezkedett ama viskó körül, a melynek belsejében a villamos út állt.

Barbicane, kezében a chronometereit számlálta a perczeket — és azok soha se látszottak oly hosszúnak előtte — a perczeket, a melyek nem is évekhez, hanem évszázadokhoz hasonlítottak.

Tiz perczel előtt Nicholl századosal együtt odament a készülékhez, a melyet a sodrony összekötött a Kilimandzsaro ágyújával.

A szultán, az udvar és a bensülötték nagy serege roppant tágas kört képezett körülök. Fontos dolog volt, hogy a lövés épen abban a pillanatban dördüljön el, a melyet Maston J. T. számításai kijelöltek, vagyis midőn a nap átvágja a napéjgyen vonalat, a melyet nem is fog többé elhagyni a földgömb körüli látszólagos pályáján.

Tizenegy óra ötvenöt percz! — Ötvenhat percz! — Ötvenhét percz! — Ötvennyolcz percz! — Ötvenkilenc percz!

Barbicane elnök az óramutatót nézte a számlapon, a mely elé az egyik munkavezető egy lámpát tartott, miáltal Nicholl százados újít a villamos készülék felett tartván, készen állt megnyomni a gombot.

Még husz másodpercz! — Még tiz! — Még öt! — Már csak egy!...

A hidegvérű Nicholl kezén legcsekélyebb reszketést se lehetett észrevenni. Barbicane el-

* Lásd: „Servadac Hektor kalandos utazása a naprendszeren át.” Verne Gyulától. A Franklin-Társulat kiadása.

nökkel együtt mindketten ép oly kevéssé voltak izgatott állapotban, mint ama perczben, a midőn az alumíniumból készült lövegbe bezárva várták, hogy a Columbiád felröpítse őket a Hold régióiba.

„Tűz!...” kiáltá Barbicane elnök. Nicholl százados megnyomta a gombot a mutató ujjával.

Iszonyu dördülés következett, melynek moráját a visszhang elvitte a Wamasai ország legvégső láthatáráig. A levegőt éles füttyenése hasította át ama vastömegnek, a melyet a kétezer tonna melimelonit által kifejtett milliárd és milliárd liternyi gázok felrobbanása röpített ki az ürbe. Az ember azt hibette volna, hogy a Föld felületén ama meteorok egyike szálguld végig, a melyekben a természet minden erőszakos heve látszik központosulni. És a hatás nem lett volna borzasztóbb akkor se, ha a földgömb összes tüzeiségeinek összes ágyúi egyesültek volna, az ég összes villámaival, hogy egyszerre dördüljenek meg!

XIX.

A melyben Maston J. T. alatt visszatér azon idő után, mikor a néptömeg meg akarta Lynchelni.

Az ó és új világ fővárosai, nevezetesebb városai, sőt még a legegyszerűbb helységek is iszonyú és aggodalmak közt várták a bekövetkező eseményeket. A hírlapok hogy elterjedésénél fogta, a földgömb felszínén mindenki tudta tüzetesen az órát és perczet, a mely azon időpontnak megfelel, mikor a Kilimandzsaro hegységben éjjel van. Ezt könnyen ki is lehetett számítani, miután tudva van, hogy a nevezett hegység a keleti hosszúság harminczötödik fok alatt fekszik, a fokokat a párisi délkörtől számítva.

Hogy csakis a nevezetesebb városokat említsük — minthogy a nap négy perczenkint egy foknyi utat tesz. — mikor a Kilimandzsaro tövében az óra éjjelt üt, akkor van

Párisban	9 óra	40 percz.	d. u.
Szent-Pétervárott	11	31	„
Londonban	9	30	„
Rómában	10	20	„
Madridban	9	15	„
Berlinben	11	20	„
Konstantinápolyban	11	26	„
Kalkuttában	3	04	reggel
Nankingban	5	05	„

Baltimoreban, mint már említettük, tizenkét órával a nap áthaladása után a kilimandzsarói délkörön, délutáni 5 óra 24 percz volt.

Felesleges említenünk, mily rémület uralkodott e pillanatban. A legkésebb toll se volna képes azt leírni, nincs költői képelem, nincs művészi eset, a mely képes volna helyes fogalmat nyujtani róla.

Igaz, hogy Baltimore lakosai nem forogtak a medréből kiköszentett tenger áradata általi elsodortatás veszélyében. Igaz, hogy ők csak a Cheasapeake öböl kiürülését várhatták és azt, hogy az öböl szélén levő Hatteras-hegyfok, mint magas hegygerincz fog kiemelkedni az Oceán szárazra készült medre felett. De vajon, a nagy lövés következtében nem fog-e ez a város is, mint annyi más, a melyeket az elmerülés nem fenyegetett ugyan, — nem fog-e ez a város is rombadölni, nem pusztulnak-e el műemlékei, középpületei, nem fognak-e egész városrészek el-sülyedni ama mélységekben, a melyek a föld felszínén megnyílnak? És vajon nem táplálhattak-e hasonló aggodalmakat a földgömb mindazon különböző részei, a melyeket a medréből kiáradó vizek nem fognak elborítani?

Kétségkívül igen.

Nem esoda tehát, ha a végzetes perczben minden emberi lényben meg a csontvöl is jéggé fagyott a rémülettel! Igen! mindenki remegett, csupán egy ember nem: Pierdeux Alcide mérnök. Nem lévén ideje közhírre tenni azt, a mit legutóbbi utánszámításai felfedeztek előtte, Baltimore legjobb csapászekéi egyikében egy pohár bort üritett az óvilág egészségére.

Öt óra után a huszonnegyedik percz, a mely a Kilimandzsaro éjjeli tizenkettedik órájának megfelelt, — végre elmult.

Baltimoreban... semmi!
Londonban, Párisban, Rómában, Konstanti-

tűz!

„VILÁGFELFORDULÁS.”

nápolyban, Berlinben... semmi!... Még csak a legcsekélyebb lövés se volt érezhető.

Milne John ur, a ki a takoshimai (Japán) köszémbányákban vizsgálta az ott elhelyezett trommometer* a legcsekélyebb rendetlen mozgást se vette észre a föld e részének kérgében.

Baltimoreban egyébiránt az ég borus volt és az este beálltával nem lehetett látni, vajjon a csillagok látszólagos mozgása megváltozott-e, — ilyen változás mindenesetre azt bizonyította volna, hogy a földtengely módosult.

Milyen éjszakát töltött Maston J. T. rejtek helyén, a melyet senki sem ismert, Scorbittné Evangeline asszonyságon kívül. A heves vérű tüzeir dühöngött! Nem birt nyugodtan a helyén maradni! Mennyire szeretett volna néhány órával korosabb lenni, hogy láthassa, vajjon a nap pályájának kanyarulata módosult-e, a mi kétség-telen bizonyítéka lett volna a művelés sikerének. E módosulást tényleg csakis szeptember 23-ikán reggel lehet konstataálni, miután e napon a nap a földgömb valamennyi pontján egyenesen keleten emelkedik fel a láthatár fölé.

Másnap a nap szokás szerint megjelent a láthatáron.

Az európai kiküldöttek a szállodájuk terraszán voltak egybegyűlve.

Rendkívül szabatos műszerek álltak rendelkezésükre, a melyek segítségével tüzetesen megállapíthatók, vajjon a nap szigoruan követi-e látszólagos pályáját az egyenlítő síkján.

Bizony nem követte és a fényes korong néhány perczel később már az éjszakai félgömb felé kanyarodott.

Semmi sem változott tehát látszólagos útján.

Donellan őrnagy és társai lelkesült hurrahálal üdvözölték az égi szövétneket és diadalmas fogadtatásban részesítették. Az égboltozat oly derült volt, mint ritkán szokott lenni, a láthatárról teljesen eltűntek az éjjeli párkák és soha nagy színesz, pompásabb szinpadon nem jelent meg ily körülmények közt a bámuló közönség előtt.

— És ugyanazon a helyen, a melyet a csillagászatban törvényei kijelöltek! kiáltá Baldenak Erick. — A mi régi csillagászatunk törvényei, a melyeket ezek az észvesztett emberek megakartak semmisíteni! mondá Karkov Boris.

— Az övek lesz a kár és a szégyen, tevő utána Jansen Jakab, a kinek ajskaival az egész Német-Alföld látszott beszélni.

* A „trommometer” az inga egy neve, a mely jelezi a földkéreg legcsekélyebb rezgéseit. Nemcsak Japánban, de más országokban is alkalmazták e készüléket, oly bányákban, a hol gyakrabban szoktak gázrobbanások előfordulni.

— És a földark körül létező birodalom örökké ama jegek alatt fog maradni, a melyek jelenleg elborítják, jegyzé meg Harald János tanár.

— Hurrah a nap tiszteletére! kiáltá Donellan őrnagy. Mostani állapotában is megfelel a világ szükségleteinek.

— Hurrah!... Hurrah! ismétlék egy szívet, egy szájjal a vén Európa képviselői.

Toodrink Dean, a ki eddig semmit sem szőtt, ekkor a következő, eléggé okos megjegyzéssel tette észrevehetővé a jelenlétét.

— De talán el se süttöttek az ágyút. — El se süttöttek... kiáltá az őrnagy. De engedje az ég, hogy elsüttöttek legyen, még pedig inkább kétszer, mint egyszer.

És épen ugyanezt mondták Maston J. T. és Scorbittné Evangeline asszonyság is. Ugyanezt a kérdést vetették fel a tudósok és a tudatlanok, a kiket ezuttal a helyzet logikája egyesített egymással.

Pierdeux Alcide is ugyanazt mondta magában, de hozzá tette:

— Akár elsüttöttek, akár nem, se baj!... A Föld nem szüint meg keringőt táncolni régi tengelye körül és sétálni a pályáján, mint eddig szokta tenni.

Szóval senki se tudta, mi történt a Kilimandzsaro tövében. De mielőtt beesteledett volna, megérkezett a felelet a kérdésre, a melyet az emberiség önmagához intézett volt. (Folyt. köv.)

A KENYÉR AZ Ó-KORBAN.

Homér énekeiben gyakran van szó a kenyérről, jelelül annak, hogy az már akkor általános eledel volt. Sőt talán általánosabb, mint ma, mivel jelenleg a vagyonosabb osztálynál a kenyeret tulnyomólag csak az évsyegy fűszereinek s mellékletének tartják, a régi görögöknek a kenyér külön étel volt, még a fejedelmek asztalánál is csak rendszeren két „tál” étel fordul be: elő: a nyáron sült, melyet liszttel hintettek és a búzakenyér.

A régi görögök általában igen nagy tápláló erőt tulajdonítottak a kenyérnek. Homér a búzát a férfiak erejének nevezi. Külön pékek még nem voltak. A búzát kézi darálókon a szolgált vagy rabszolgák őrölték meg s ugyancsak a házban süttöttek a lisztet. A megőrölt rendszeren igen nagy fáradsággal történt s nagyobb háztartásoknál, mint azt Homér Odyszejában olvassuk, több rabszolga foglalkozott kizárólag az őrléssel. Azt is tudjuk, hogy a sütésnél mindenkor használtak sót, Homér csudálkodik is, hogy vannak olyan népek, kik az eledelt meg nem sózzák. Minden vendégnek a szives látás jeleül kenyeret adtak legelőször s pompás lakomának tartották azt, a hol hús, kenyér és bor elegendő mennyiségben volt. Az árpa kenyér még aránylag ritkán fordult elő ebben a régi korszakban s inkább pépalakban élvezték.

Később már külön pékek is voltak s Athen városa többek közt arról is híres volt, hogy ott süttöttek a legjobb kenyereket és tésztákat. Mint az utczák elnevezésében, úgy a kenyereknél is híres férfiak neveivel jelölték meg a különböző fajokat s sokszor emlegetik az Achilles-kenyeret jóságáért. Különben a készítés módjáról nagyon keveset tudunk, csak az valószínű, hogy nem minden kenyér volt kovászos és hogy nemely kenyérfajokat nyárra tűzve süttöttek meg. Athenben, s más görög nagy városban szokásban volt az is, a mi Rómában soha sem fordult elő, hogy a kenyeret a kofák a piaczon is árulták.

Aristophanes vígjátékaiban nagyon sokszor emlekszik meg ezeknek a kofáknak durvaságáról, de nem kell elfelednünk, hogy Athenben a kofáknak nem a háziasszonyok, hanem csaknem kizárólag férfiak tették a bevásárlásokat. Ismeretes, hogy Spártában a közös étkezések alkalmával csak kivételesen fordult elő a fehér búzakenyér, Athenben ellenben ez volt a rendszeres eledel, habár Solon szabályai szerint a Prytanionban államköltségen étkező polgároknak csak kivételesen lehetett volna fehér kenyeret enniük.

Rómában hasonlóképp háznál süttöttek a legtöbb kenyereket, sőt az előkelők, mivel igen sok rabszolgájuk volt, még a császárság korában

sem vásárolt kenyereket a pékektől. Az uri házakban a kenyérsütésre külön helyiségek is voltak, melyeket «pistrina» név alatt ismerünk. Ez a név különben eredetileg almát jelent, mivel itt volt a búzadaráló is, a mely a gazdag rómaiaknál már lovak, szamarak vagy öszvérek által forgatott gépezet volt. Erre a nehéz munkára sokszor büntetésből alkalmaztak rabszolgákat, úgy hogy a «pistrinába küldeni» szójárássá is változott, mely büntetés és száműzetést jelentett. A pékeket pistores névvel nevezték mindvégig, bár a búzáról és a pékmesterség már jó korán külön vált egymástól.

A római császárság korában a kenyérsütésen kívül már más feladatai is voltak a pékeknek: különböző tésztákat, süteményeket s nyalánkságokat is készítettek, sőt ez utóbbiak készítői (a mai cukrászok ősei) már akkor gyakran külön foglalkozásnak tartották ezt. Az ily süteményeknél a rómaiak cukor helyett mézet használtak, vaját azonban nem, mert a vaj akkor még orvosoknak szolgált (külsőleg melegítőül, belsőleg az emésztés előmozdítására), de az a gondolat, hogy a vaját a kenyérré kenjék, a római előtt oly undorító volt, mint mielőttünk az eskimók szokása, kik a cethal háját megesszik.

Későbbi időkben, midőn a szegénység a birodalmi fővárosban erősen terjedt, nagy állami pékházat állítottak fel Rómában, a melyben külön hivatalnokok vigyáztak fel a búza jószágára, a kenyér készítésére és szétosztására. Ettől az időtől fogva már a kenyér jóformán megvetett eledel volt, a gazdagok csak süteményeket és pecsenyéket ettek.

A római pékműhelyek berendezése teljesen olyan volt, mint jelenleg Pompejiban találtak egy kenyérsütő kemencét s benne nem kevesebb mint 81 teljesen ép kenyeret, melyet a pék valószínűleg az nap (november 23-án 79 Kr. u.) készített. A kenyerek kökemények voltak, de még a pék bélyegét is észre lehetett rajtuk venni. Súlyok átlag két font, alakjuk kerekded, közepén egy kis mélyedéssel, melyből 8 sugár megy ki, úgy hogy a kenyereket könnyen lehetett 8 részre törni. Kalabriában és Sziciliában jellemzőleg még ma is így sütik a kenyereket.

BESSENYEI GYÖRGY SIRJA.

Széll Farkas most megjelent könyvéből, mely a Bessenyei-család történetét tárgyalja, közöltük lapunk mult számában a híres író szülőházának rajzát. Most alkalmunk van, mintegy kiegészítésként, közölni az író sírjének rajzát is, mely eddig sehol sem jelent meg.

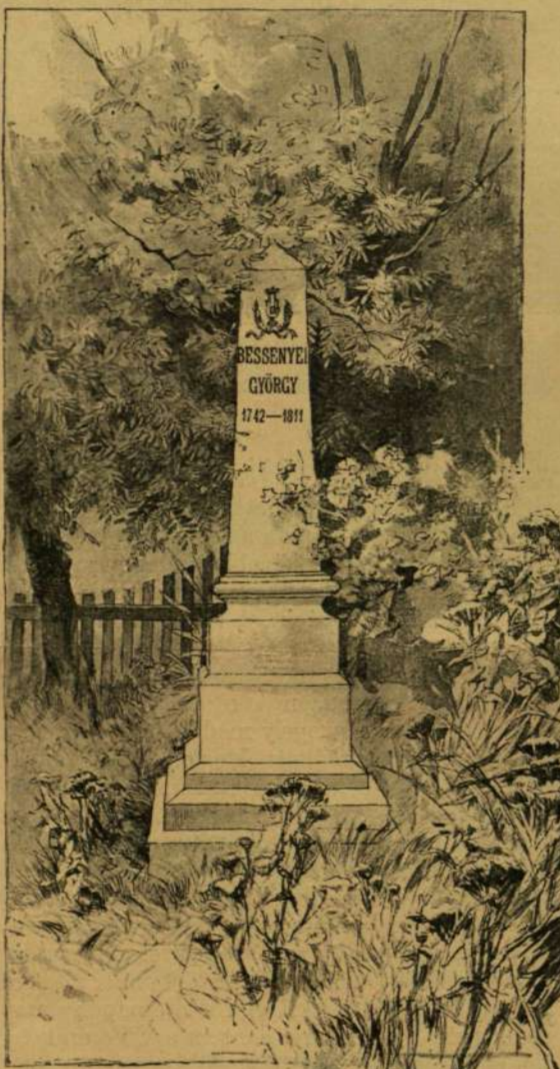
Az egyszerű obelisz-alaku síroszlopnak eléggé érdekes története van.

Bessenyei, mint tudjuk és már Toldy Ferenc is feljegyezte, 1811-ben halt el Pusztakovácsiban, Berettyó-Ujfalu mellett. Az egykor ünnepelt férfiú évek hosszu során át elfeledve s teljesen visszavonulva élt itt a vidéken, mely akkor, a Berettyó-szabályozás előtt, oly annyira elrejtett hely volt, hogy a tömördek mocsár és szabálytalanul kanyargó nádas erek között még a szomszédban alig egy mérföldnyire fekvő Berettyó-Ujfalu városkából is csak nagynehezen tudott idegen ember ide vergődni. A pusztai szomszédságban levő Bakonszeg községben egyszerű parasztlakók, kik Bessenyeiben nem a magas műveltségű udvari embert és a kiváló író, hanem a rendkívüli testi erővel bíró öregest s a könyvey közé vonuló búvárt bámulták meg. Különcnek tartották őt és lehetőleg kerültek, talán abból az okból is, mert kiszivárgott közérjük a hír, hogy ez az ur egykor Mária Terézia udvaránál a kálmánisták ügyvivője volt s mint ilyen tért át a katolikus hitre, mely áttérés az ősei hitéhez vakbuzgóságig ragaszkodó kálmánista falusiak előtt megbocsáthatlan bűn volt.

Sajátságos helyzetének tulajdonítható, hogy a nagy író nemcsak a művelt világ, de saját környezetét is csakhamar elhanyagolta. Nevét az irodalomtörténetet folytató sűrűbben emlegette, sőt Toldy kezdeményezésére az ő nevével és működésével hozták kapcsolatba a magyar irodalom újjászületését, de sírját s egykori lakóhelyét alig ismerte valaki, még birtokának örökösei, az oldalgon rokon s ma is virágzó Nadányi-család sem gondoskodott róla. 1862-ben, a midőn a Kisfaludy-társaság kezdeményezésére a magyar tu-

dományos akadémia fényes ünnepet tervezett az irodalom újjászületése százados évfordulójának emlékére, egyik napilapunk munkatársa fájdalmasan mutatótt a pusztakovácsi-sírhelyre, a hol a kiváló író sírja nemcsak jeltelenül van, de sírdombja is eltűnt, úgy, hogy már akkor csak a falusi lélekész volt képes megjelölni az egykori sírhelyet hagyományok után, míg maga a lakóház s az a szoba, hol Bessenyei híres műveinek egy részét írta, disznóólaként használtatott. A felszólalást minden lap közölte, mindenik hivatkozott a kegyelet parancsára, de nem történt semmi.

Néhány évvel ezután ugyanaz a hírlapíró ismét ellátogatott a sírhelyre a bakonszegi lélekész társaságában. A sírnak akkor már semmi nyoma sem volt, felette kendertermés állott, s az egykor a sírhoz felettett almafa is elpusztult; a sír helyét csak felszólalásokból lehetett kijelölni. Ismételt hírlapi felszólalások követték s a kegyeleti tervnek buzgó patrónusa is akadt a szomszéd Berettyó-Ujfaluban megjelenő «Sárrét» című lap szerkesztőjében, nagybessenyei Vass

BESSENYEI GYÖRGY SIRJA PUSZTAKOVÁCSIBAN.

Kimmach László rajza.

Jenőben, ki anyai ágról a Bessenyei-családdal rokonságban állott. Ez a buzgó férfiú, ki azonban a vidék művelődésének nagy kárára azóta elhalt, bizottságot alakított, gyűjtéseket eszközölt s még életében megérthette azt az örömet, hogy 1883-ban végre az ásatások után pontosan megállapított sírhelyen ünnepiesen s a Kisfaludy-társaság küldötteinél jelenlétében felállíthatták a most bemutatott oszlopot, mely a magyar irodalom újjászületése kezdeményezőjének egyetlen kegyeleti emlékjele.

Ily nehezen s ennyi küzdelem után jött létre ez az egyszerű sírmlék is, melynek összes költsége nem volt 200 forint, egy oly férfi emlékére, kit művelődéstörténelmünk ha nem is a legnagyobbak, de bizonyára a legnevezetesebbek közé sorol. Igaz, hogy a magyar a honalapító Árpád sírjának helyét is elfeledte s a nagy Mátyás hamvaitól sem tud biztosat, de Bessenyei sírmlékének története évekkel azután, midőn Kazinczy emlékét a politikai tüntetés mámorálvi országsgazerte ünnepelték meg, jellemző adat a sokat emlegetett szalmaláng-lelkésded történetéhez.

A sírmlék a jelenleg már Bakonszeg községel összenőtt kovácsi-pusztán, a hol a Nadányi

család urilakásai vannak, a falusi temető szomszédságában levő kertben fekszik, alig száz ölnyire a Berettyó-csatornától, gyümölcsfalig és szántóföld által környezve. A hagyomány szerint maga az író óhajította, hogy kertjében kedvenc almafaja alá temessék el s még valószínűbb, hogy mint renegátot, nem akarták a falusi temetőben elhelyezni. Emlékét a községi lakosok előtt ma már csak a sírmlék felállítására frissítették fel; az utolsó öreg, ki őt személyesen ismerte s ki ifjú legénykorában inasa is volt, a 60-as évek végén halt el. De az emlék fennáll s gondoskodásról a telek művelt tulajdonosai, a Nadányi-család, gondoskodnak, és a mostani megkönnyített közlekedés lehetővé teszi, hogy a nemzeti irodalom e kiváló apostolának sírjához minél többen kegyeletesen zárandokolhassanak.

EGYVELEG.

* Az elveszett gyermekek érdekében a londoni mulatóhelyeken ünnepnapokon azt a szokást hozták be, hogy a rendőr, midőn ily gyermeket talál, trombitálni kezd s addig trombitál, míg a szülő oda nem jő.

* A szegényekről igen szépen gondoskodik Bazel kanton, mely közelebb elhatározta, hogy oly polgárokért, kiknek évi jövedelme 600 forintot nem halad túl, az állam fizeti az orvost, gyógyszerket, fürdőt s más, az orvos által szükségesnek talált enyhítő szereket.

* A hypnotizálás haszna. Egy angol gazda kotlós tyukját, mivel nem akart a tojásan ülni, hypnotikus álomba ejtette s az eredmény sikerült, sőt a kiköltött csibék állítólag igen erősek is voltak.

* A vasárnap megünneplésénél az amerikaiak gyakran mennek túlszokba. New-Haven indianai városban az utcákon levő szivarokat, újságokat, stb. áruló gépekért (hasonlók a mi mázsáló-gépeinkhez) bírságot vetettek tulajdonosaira, mert vasárnap is «árultak»; Visconsinban pedig egy bíró ítélte el az orvost, mert vasárnap fogat húzott.

* Modern párbajfegyverek. Egy kis német városban épen, midőn ott a kholera dühöngött, összeveszett Brüggemann doktor egy henczegő katonatiszttal, ki őt párbajra hívta. A párbaj idejét másnap reggel 6 órára tűzték ki. Mindkét fél pontosan megjelent; a doktor kocsijáról egy nagy kosarat emeltetett le, melyben két táj ugorka saláta s 12 éretlen alma volt. — «En vagyok a kihívott fél s én választom a fegyvereket. Mindenik fél 6—6 éretlen almát s egy táj ugorka salátát eszik meg s a kholera fog dönteni.» A tiszt természetesen vonakodott a feltevéleket elfogadni, s végre is általános nevetés közt megtörtént a kibékülés.

* A hirlapudósítók számára külön egyenruhát fognak alkalmazni Brüsszelben. Az eszme Stanley megérkezése alkalmával merült fel, midőn a tudósítók sok nehézségre akadtak s most a lapok e terv mellett nyilatkoznak.

* A gyermekek szivarozása annyira elterjedt az Egyesült-államokban, hogy több állam törvényben tiltotta meg a dohánykereskedőknek, hogy cikkeiket kiskorúaknak árulják s a szivarozó gyermekeket megbüntetik.

* Orvosok és természetvizsgálók dalait szedte össze egy dr. Korb-Döbeln nevű hamburgi orvos, leginkább azokból az alkalmi költeményekből, melyeket a német orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlésein előadtak. A dalok mind vagy orvosi vagy természettudományi vonatkozásúak, bár komoly tartalma nagyon kevés van köztük.

* A férfiak és nők hőmérséklete. Újabb vizsgálatok szerint a férfiaknál átlag nagyobb a hőmérséklet, mint a nőknél, habár az aránylagos különbség (10.58:10.13) nagyon csekély. Több megmért férfinnál 30—30°/100 fok R., s nőknél 29°/100—29°/100 fok R. közt találtak ingadozást. Nevezetes, hogy az állatok között, a mennyeire eddig kutattak, a hímeknél nagyobb a hőmérséklet.

* Potemkin hírneve egy makacs lóval áll kapcsolatban. Segur gróf emlékiratai szerint ugyanis Potemkin még igen alárendelt állású katona volt, midőn egyszer Katalin cárnő hadi szemlére jelent meg oly karddal, melyen bojt nem volt. Potemkin látva, hogy a cárnő is észrevette a hiányt, oda ugrott hozzá s saját bojtját ajánlotta fel. Midőn ismét távozni akart, makacs lova mindemáron a cárnő lova mellé sorakozott. A cárnő így figyelmes lett a szép fiatal emberre, kinek fényes pályája csakhamar megkezdődött.

* Leginkább protestáns jellege van minden ország között Svédországnak. Újabbán közzétett adatok szerint, a hat millió főnyi lakosság közül csak 2000 római katolikus, a többi csaknem mind evangélikus.

A PÁRISI ÉLYSÉE LAKÓI.

— Sadi Carnot és neje. —

«A köztársaság elnöke és Carnotné asszony fölkerik N. urat, hogy tisztelje meg őket jelenlétével az Élyséeben tartandó ünnepségein, stb.

Ez áll a négyeszetnél, kemény katon meghívón, melyet a villogó sisaku, lovas «gardé republicain» (köztársasági gárdista) nyujt át annak, a kit az a kitüntetés éri, hogy a köztársaság elnökének vendégjegyzékébe beiratott.

A meghívó szóhat ünnepies fogadtatásra, a párisi diplomáciának adott estebédre, miniszterek és képviselők receptiójára vagy azon nagy bálok egyikére, melyek a farsang folyamán két három izben teszik hangossá a köztársasági elnök palotáját, az Élyséet.

Ez élyseiei nagy bálok a demokratikus francia társadalom legérdekesebb jelenségei közé számíthatók: az állam feje meghívja hajlékába nemcsak az államhatalom, a katonai méltóságok, az idegen hatalmaságok s a nép képviselőit, hanem mindazokat, a kik a tisztesség, munka és tudás jogzímén megjelenni óhajtanak. Így egy-egy bála 5—6 ezer meghívott küldenek szét, s a palotában, hol egykoron a Napoleonok büszke sarja lakott, ily estén a diplomaták arany és ezüstímes frakkjai és villogó érdemei, a tábornokok fényes válrojái és a képviselők háromszínű mellővei szomszédságában a tanítónak vagy iparosnak gondosan kikévelt család frakkja, az önkéntes fehér sujtásos mentéje, a párisi diák-egyesületnek gombjelvénye — de sőt egy-egy kék munkás-zubbony is vendégjogot nyer.

Hogy az ily fogadtatás minő nehéz feladat a köztársaság elnökének és Carnotné asszonynak, arra világos feleletül elég a vendégek érkezését fölemlítenünk. Már esteli kilencz óra körül megindul az érkezők végtelen kocsisora a Champs-Élysée két fő torkolata felől és a szembe jövő két queue (sorfal) az Avenue de Marigny elején találkozik össze, a hova a lovas gárdisták, váltakozva, hol a jobb, hol a bal kocsisorból engednek be egy fogatot. Ha egy meghívott kiszáll az Élysée üvegházszertű várterme előtt, s kocsija a palota ellenkező kapuján kivágat, ezt a kilométernyi kocsisor, mintha hosszu villamos batteria volna, úgy megerzi, mert az egész láncz igyekszik a szabaddá lett nyomnyi tért elfoglalni. Ha az idő kedvez, s a türelem fogytán van, a vendégek egymásután szállnak ki a fogatokból és gyalog teszik meg az Élyséeig való öt percznyi utat, mely kocsijoknak egy órába fog kerülni.

Még a ruhatárban élénk zibongás járja, de a mint az ajtó nehéz szőnyegét félrehajtod, s a lépcsős teremközben egyszerre tödul feled a vakító világosság, a sűrű, szokatlan virágillat, az elfojtott susogásból s halk léptekből keletkező különös dongás — akkor elfog a várakozás és kíváncsiság érzése. Minden lépcsőfoknak két oldalán gárdista és katona áll váltakozó rendben. A tisztelgésre fogott fegyver meg se mozcizan s az aczélsisak mellett meg se libben a hosszu piros forgó, mert a katona maga is úgy áll mereven, mint faragott kép, csak a szeme pillája rezdul.

Gyönyörű látvány ez az élő fal daliás legényekből, a kiknek görög fémsisakjáról hosszu löszőr-taraj ereszkedik alá, egyenruhájukban pedig a piros, kék, fehér színek olvadnak össze tetszetős pompában. A lépcsőházban ott áll az óriás termetű fogadó inas, kifogásztalan bái öltözékben: fekete frakk, térdig érő nadrág, fekete harisnya és csokros félezipó; nyakába ezüst láncz vetve — a franciaia komornyik hivatalos jelvénye. Félhalkan odasugott neved egyszerre megragad gyakorlott elméjében, s a kellő pillanathban harsány hangon kiáltja a terembe: «Monsieur N.!» vagy ha nővel érkeztél: «Madame N.!» És belépsz a «Salon d'honneur»-be (fogadó-terem).

A terem baloldalán áll Sadi Carnot és neje, Carnotné asszony. Mellettük, mögöttük gyermekeik s a köztársaság elnökének házi tisztjei állnak tündöklő egyenruhájukban. Sadi Carnot férfias, sötét arcúhoz, csaknem puritán külsejéhez kimondhatatlanul jól illik a nyájas mo-

solygás, melylyel üdvözlő meghajlásod fogadja, s ép oly kedvessé teszi kissé kimért, hivatalos főhajlását, mint hogy a mellét átövező széles piros szalag enyhébbé a fekete öltözék ridegségét. A köztársaság elnökének ez a hagyományos főhajlása valóságos győtrelemmés leszen, ha elgondoljuk, hogy egy ily estén 5—6 ezerszer ismétlődik, s az egész fogadtatás tartamán — három, négy óra hosszat — az elnök és státusa állni kénytelen. A kiválószottaknak a fejbicezőn mellé kezeszoritás és néhány barátságos szó is jár, s ilyenkor Carnot arca földéri, mintha hálás volna azért, hogy a főhajlás torturája alól egy pár perczre megszabadulhat.

Az elnök mellett elhaladva, a férfi-vendég szívesen enged a terem közepén álló komornyik intésének, hogy a teremnek jobb vagy baloldali aytáján menjen át az «ünnepségek vagy a gobelinek termébe»; de a nők egy pillanatra megállnak még a terem sarkában, s az átható tekintet, melybe egészfigyelmük egybelüktet, Carnotné asszonynak van szentelve. Hogy miért? Annak igen egyszerű oka van. Az időben, mikor a nép akarata az Élysée lakójával és fényének örökösével Sadi Carnot-t jelölte ki, sokan azon hiszemben voltak, hogy a palotabeli fogadtatásoknak egy hija lesz majd: a nő, a ki férje fényköréhez hozzá tudni azt a különös zomán-

SADI CARNOTNÉ,
A FRANCZIA KÖZTÁRSASÁG ELNÖKÉNEK NEJE.

czot, a mi meleggé teszi a ragyogást, kedvessé a kényszerítőt, könnyebbé a hódolatot s biztossabbá a győzelmet: egy szóval magas elméjű, élénk érzésű, lélekben is, de külsőben is fejedelmi asszonynak jelenléte. Féltek attól, hogy ez esetben is igaza lesz Balzac mondásának: «Ne nősiül kaplárkorodban, ha Franciaország marsalijává kívánsz lenni.»

Pedig Sadi Carnot, hogy úgy mondjuk «kaplár korában» vette el Dupont-White ékonomusnak leányát és a szigorú polgárhjelkeket nem volt oly könnyű az Élyséenek fejedelmi nimbuzu palotájával föleserélni.

A nők mindig aristokratábbak a nővel szemben, mint a férfiakkal és így föltehetően elismerték Carnotban az «első polgárt», a formásig koronája nélkül is, mig Carnotné asszony homlokát igen nézegették, reálilik-e majd az a diadém, a mely őket is hódolatra fogja hívni: a nő fen-sőbbsége a nők felett.

S megtörtént, hogy Balzacnak, mint amnyi más esetben, ezúttal sem volt igaza.

Mert az egyszerű polgárlány azon nők közül való volt, a kik nem azért nem teszik fel az előkelő párisi nő diadémját, mert nem tudják azt viselni, hanem csak azért, mert homlokukat már úgy is kettős öv szorítja: a hitves és anyáé. Ezért tartózkodott Carnotné asszony egy ideig a nyilvános szerepléstől, de mikor a köz elé lé-

pett, csakhamar megbocsáthatatlan mulasztásul rötték föl a hírlapíróknak, ha a politikai fontos-sági fogadtatások közepette Carnotné asszony öltözetének egy fodráról, gyöngyszoráról vagy kamejéről megfeledezett. A mi a nők figyelmét az Élyséenek egy fogadtatásán felelte megkapta, az Carnotné asszonynak finom és hullámos hajlású nyaka és válla volt, a mely szinte egybesimult a millefeurs ruhának kamea-boglárral egybevont mellredőivel, melyre hizelegve hajlottak az újjakat helyettesítő tollcsokrok. Izlésében volt valami mosolygásának előkelőségéből s egész magaviseelkedése könnyed egyszerűségéből. Valami a lyoni selyem természetességéből, lágyságából és szívósságából. Talán ezért is szereti annyira a selyem öltönyöket.

S ezzel az izléssel hódította meg Carnotné asszony a Balzac mondásának egykori hivat.

Az a hosszu terem, a melynek falait a Don Quichotte kalandjait beszélő gobelinek takarják, a fejedelmi lelkű asszonynak egy másik hódításáról szólhatna, a hol zordnabb volt a meghódítandó, — mert az a külvarosok koldusnépe volt.

Hisz Páris olyan mint egy sakktable, melynek minden cokkjája magában is sajátosságos kis tartomány, és egy figyelemre nem méltott paraszts oldalsakkot ad a vigyázatlan játszósnak. Ésen a faubourg ok lakói azok, a kik egész vellejökig párisiak. Haragok olyan, mint barikádjaik, a melyek nem egyszer lep-ték el utcáikat: gyorsan és váratlanul óriásra növekedve, a béke első szavára nyomtalanul eltűnik. Igazán olyan nép az, hogy «feje kissé rossz, gyorsan át-hevül s kábul hiú hirsomjtól; de szíve jó és nála a szívvel kell kopogtatni.»

Carnotné asszony ért a kopogtatáshoz.

Mikor Párisra leszáll karácsonynak méla ünnepsége, s az apró koldusgyerekek testén mind nagyobb átokká leszen a foszlott, lyukas kis kabát, nadrág, a durva szőrharisnya, a melyből kidered a kékül, sebes térd, akkor megnyílik az Élyséenek kertföldi ajtaja s jönnek be rajta százával a szegénységnek apró martirjai, sápadt arcukon a gyakori éhség fájdalmas vonását s szemükben örömetnem ismerő gyermekszív borongását hozva magukkal. Nem tudok meghatóbb jelenetet, mint e rongyos, de gondosan, a szegénység szemérmével kicsinosított gyermekek csoportját az Élysée fényének közepette. A 400 reszkető kis koldusgyermek majd hogy föl nem falja szemmel az óriás karácsonyfákat, a mik ott állanak a négy sarokban, borítva fényes gyertyaszálakkal, édes nyalánksággal s meleg öltönydarabokkal. Beljebb, rögtönzött kis báb-színház előtt s aranyrojtú piros padokon ott ülnek a piciny szenvedők. Egész testöket már átmelegítette az a kimondhatatlanul jó meleg kávé, azért hát olyan édesen tudnak kacagni — talán először életükben — a polichinelle bohóságainak.

Sadi Carnotné asszony vendégsége ez. Mindenik gyermek viszen el kosárkájában egy takarékpénztári könyvecskét, fél font csokoládét, játékszer, meleg ruháskát — s szemében egy fény sugarat az Élysée ragyogásából.

A kis apostolok aztán visszatérnek a külvarosi kunyhókba és padlásszobákba és másnap nem egy keservesen keresett su kerül ki könnyű szívvvel a munká sapa sebéből, a min megveszi Carnotné asszony képét szobája falára.

Az ilyen ünnepek emléke jobban őrt áll az Élysée kapuja előtt, mint a hosszu köpenyes francia katona, a ki vállravezett szuronyos pus-kájával jár ott fel s alá órháza elűrt.

GONDA DEZSŐ.

GALAMBOK A HADVISELÉS SZOLGÁLATÁBAN.

A villamosság mai korszakában megszüntek a távolság legtoább nehézségei és akadályai. Feltéve, hogy a vékony sodrony, melyen a rejtélyes szikra megmerhetetlen gyorsasággal végig röpül, két végpontot érint: a táviró gép maga a legborzasztóbb harc közepette is egyforma pontossággal működik.

A hol a távirónak valamely külső oknál fogva hasznát nem vehetjük, ott vannak az álló lég-

gömbök, (ballons captifs) melyekből különféle optikus jelek által hírt adunk; ott vannak továbbá még az idomított futó kutyák, a kerékpáros kőműzöcsök. De ha a beállott viszonyoknál fogva mindezekből kifogytunk, csakis postalambok által közvetíthető a megakadt közlekedés.

A galamboknak hadi czélokra való használatát már évszázadok óta ismerik. Legújabbban az 1870/71-iki háborúban a francziák oly tökélyre vitték, hogy most minden nagyobb állam katonasági létszámában külön posta galambtelepek is vannak, melyek tiszték és altisztek felügyelete alatt állanak.

Valamennyi postalambtelep közül, legnagyobb az angol indiai hadseregé Kalkuttában és Madrasban, hol mintegy kétezer idomított galambot tartanak, s azonkívül ugyanennyit idomítanak.

Hogy az angolok e czéla oly különös gondot fordítanak, ez onnan van, mert már több ízben megtörtént, hogy a fellázadt benszülöttek mindenekelőtt a távirávezeték sodronyait vágják el, vagy a hol ezek a földbe voltak lerakva, kiásták, s így a közlekedést egy darab időre lehetetlennek tették.

Most már szükség esete a galambok is elég gyorsan továbbítják a sürgönyöket.

Az idomított galambok bizonyos időközben hetenként háromszor vagy négyszer, kisebb-nagyobb távolságokra repülnek a farktollhoz kötött fényképezett sürgönyökkel, s többnyire egyforma idő alatt térnek vissza a válasszal. Van galambok, melyeket éjjeli röpülésre idomítanak, míg mások nappal teszik meg roppant sebességgel az utat.

Röptük mindig oly magas, hogy löfegyverrel el nem érhető, utközben csak nagy ritkán tartanak egy vagy két percnyi pihenőt valamely folyó vagy tó partján, de épületekre vagy sziklára soha sem ülnek.

Legnagyobb ellenségei a keselyű, a sas és a sólyom, de csakis oly esetben, midőn zivataros időben vagy sűrű ködben repülve, a ragadozó madarakat észre nem vehetik. A legújabb észleletek szerint, 100 kirepült postalamb közül legfeljebb egy vagy kettő szokott elveszni. Sürgős vagy nagyon fontos hírekkel néhány percnyi időközben több galambot szoktak utnak eresztani. Nevezetes dolog, hogy az ilyenformán egy helyre indított galambok többnyire utoléri egymást és a cél vége felé a röpülés sebességében versenyeznek.

Maga az idomítás nagyon egyszerű, de gyakran oly meglepő jelenségek fordulnak elő, melyeket alig lehet megmagyarázni. Így például az orleansi postalambtelep főnöke a múlt év december 20-ik napján reggeli hét órákor egy galambot Párisba indított el, miről az ottani telepet táviratilag értesítette. A felügyelő maga pedig egy fódott kosárba helyezett két alig idomított galambbal a gyorsvonattal Párisba utazott. A párisi indóházban a szokásos vámrendőri szemle alkalmával, az egyik galamb véletlenül a kosárból kiesvén, a szokatlan lármától, nemkülönben a villamos lámpák fényétől megijedve, a legközelebbi négy emeletes ház tetéjére repült, honnan azonban nem sokára eltűnt. A felügyelő bosszankodva nézett a szökevény után, és a városban lévő telephez hajtatót, hol a dolgot az ottani felügyelővel közölte. Ez abban a nézetben volt, hogy a galamb Orleansba röpült vissza, mire azonban még gondolni sem lehetett mivel idomítása alatt más irányba szoktatták. Mindamellett azonnal sürgönyöztek Orleansba, hogy a galamb netalán megérkezését megtudják. Másnap, vagyis december 21-en, a két felügyelő nagy ámulatára, azt jelezték Orleansból, hogy a galamb csakugyan megerkezett s szokott helyét azonnal el is foglalta.

Két vagy három ily forma kísérlet más galambokkal azonban nem sikerült, s így a rejtélyes eset nem volt megmagyarázható, míg az első galamb minden nehézség nélkül, bárhol is egyenesen haza talált.

Nem lehet mondani, hogy csak különös fajok alkalmasak az idomításra.

E részben szintén a francia telepeken eszközölt kísérletek arról tettek tanúságot, hogy még a legközönségesebb házi galambok közt is akad olyan, mely idomítható, míg kitűnő galambok nagy góddal felnevel nem ivadékaik sehogyan sem lehetett használni. Az angolok többnyire Perzsiából származó galambokat idomítanak, míg a francia hadseregénél jobbra a

normandiai fajokat tartják e czéla alkalmasoknak.

Nálunk Komáromban is van egy postalambtelep, honnan szintén szép eredménnyel idomított állatok szállítottak a különféle várakba. Háboru esetre leginkább ostromzár alá vett váraknál lehetne a galamboknak nagy hasznát venni, miért is többnyire erődített helyeken vagy várakban szokták az idomítási telepeket felállítani.

A postalambok által továbbítandó sürgönyök vagy közlemények, különösen e czéla készült vékony és könnyű lemezekre fényképeztetnek. Nehogy a galamb a sürgöny sulya által túlságosan megterheltesse, farktollából egy ép oly sulyos tollat szakítanak ki, mint a sürgöny sulya, melyet aztán vagy a legszélső szárnytollra, vagy pedig egyik a farktollra illesztnek. Régebben a galambnak a nyakára kötötték a közlendő hírt, melyet könnyen érthető okoknál fogva nagyon is lakonikus rövidséggel kellett írni. Most a fényképezés segítségével 6—8 száz szóból álló jelentéseket és közleményeket lehet postalambok által továbbítani.

Míg a léghajó kormányozhatását fel nem találják, addig bizonyos esetekben a postalambnál jobb és gyorsabb továbbítási eszköz alig gondolható. Sőt még azon esetre is kétséges a léghajókkal való közlekedés, ha ezeket kormányozni lehetne; mert akkor a háborút viselő felek, egymástól tanulva, valamennyien az új találmány után kapnának, majd tán a felhőkben folytatódnak a harcok. A postalamb biztosan indul rendeltetése helyére, sebes röpében semmiféle emberi furfang fel nem tartóztathatja, és ha az általunk felemlített ragadozó madarak útját nem állják, — mi különben is nagy ritkán szokott előfordulni, — nemcsak a reá bízott sürgönyt továbbítja gyorsan, hanem az erre való választ is visszahoza.

A különben gyöngye alkotású állat bámulatos szívósságot és kitartást tanúsít a röpülésben. Nyolcz óráig tartó röpülés után a telephez érkezett galambok, alig másfél órai pihenés után ismét visszafelé indultak, és pedig egyforma sebességgel. Rendesen az idomítási idő elején, minden pihenés nélkül visszafelé indítják a galambot, míg utóbb kisebb utakra hosszabb pihenőt és etetést engednek számára.

A RETYEZÁT.

Midőn déleleti határunknak az egyik legérdekesebb s féltelt szépségekben szinte a Magas-Tátrával vetekedő hegységét azon kép után, melyet Szipte Gábor realiskolai tanár készített, s a «Turisták Lapja»-nak egyik utóbbi füzeté között, lapunkban is bemutatjuk, egyúttal átvesszük ugyanazon folyóiratról az alábbi szemléltetést az erdőállatokról Teglás Gábor azon érdekes leírásából, melyet a Magyarországi Kárpát-egyesület budapesti osztályának ez év márczius 1-én tartott ülésén fölolvast.

A Retyezát-hegység a *Vaskapu-hágó*, illetőleg a *Bisztra-völgytől a Sztrigys* onnan *Banyicán* át a *Petrozsényig* képzelt határok közé esik s délen a *Román Zsil* tekonyje metszi el a határ-hegységtől; míg éjszakon a hátszegi medenczébe süllyed. De a szoros értelemben vett Retyezát arculatát csak a hátszegi völgyből szemlélhetjük; éjszakon, nyugaton ép úgy, mint keleten a hegység egyszerű tagozatát az oldalágak el-takarják.

A hátszegi medenczének 16 kilométernyi átmérőjű előteréből úgyzólvá minden átmenet nélkül felemelkedő hegységnek 23 kilométernyire fejlődő csipkés gerince a belőle kiszökellő kúfule-alakzatokkal nagyszerűleg idomított szoborniként trónol az egész vidék felett. A 303 m. magasságban fekvő boldogfalvi Sztrigy-hídtől a Retyezát 2477, sőt a 2506 m. *Pelágig* e 2300 méternyi magassági különbséget egy szempillantással átmerhetjük. A kopár meztelenséggel égnek meredő sziklafalak alján a kőmálások fölé kapaszkodó henyefényő szakadozott foltjai után a fenyvesek komor palástja borít a völgyzugok fejeire s enyhítgeti az ormózat kiélességét.

Alább a térséghez hajló hegyfokozatok bükkös állabából hegyi rétek nevető zöldje virít jó messzire, míg álláspontunkkal egy irányban a gyönyörű völgyalápon elszórt falucskák keresztnyíra intgetnek hivatogtat a vándorra, mint azt jelen képnök mutatja.

A zuzmók rideg világától a gyümölcs és tölgy-tenyészetig az összes tenyészregiók látókörünkbe

esnek. Épen *Malomviz* festői lovagváránál a malomviztoriki gesztenyéből emelkedik ki, közvetlenül a hátszegi völgy gyümölcs- és tölgyrégiójából, az *alsó erdő* (regio montana). Ennek fő jellegét a bükk adja meg, de fehér juhar, kőrís, mogoró, piros berkenye járulnak tarkításához, s a kimerülőben levő oldalakon *nyiresek* tengődnék. Főbb a fenyvesek sőtélő öve díszíti a meredek lépcsőzeteket, völgyzurdékat. Árnyas oldalakon már 1000, rendszeren azonban csak 1300 méternél kezdődnek a fenyőállatok s kedvező lejtési és talajviszonyok mellett 2000 méterig batolnak fel. Alsó határát a bükkösök mind magasabbra szorítják; míg felső szegélyzetén a szélöntések, lavinák s a juhások oktan gazdálkodása végzi romboló munkáját, úgy hogy a szélviharok ellen kitűnő védővetet szolgáltató fenyvesek megbontásával az akadálytalanul lerohanó köögörgetgek mind nagyobb területeket kietlenítenek el. A lúcz- és jegenyefenyő-állatok felső határán a *czirbolya* vagy *havasi fenyő* utolsó példányai dacolnak a végenyészettel. Fenn a zergék által kedvelt szirtfokok párkányzatán a *Custuráknak* nevezett omlásos gerincek alján a *havasli régióban* (regio subalpina) 15—20 méternyi körben kigyózó törpe vagy *bérczi fenyő* és a hasonló képződésű *törpe boróka* foltjai tartóztatják fel a kőzuhatokat.

A verőfenes déli szirthomlokaton, mint a *Retyezát ábrázolán* (Faca Retyezatuluj) a *Szelej*, vagy a *Zenoga* gyönyörű tengerszem hátterében a *Saselor-tetőn alpesi róza* (Rhododendron myrtifolium) ligetei foglalják el a bérczi fenyő helyét s főleg június végén, augusztusban halványpiros virágukkal élénkítik a zord sziklák benyomásait. E régióban rejtőznek a turistákra majdan nagy vonzerőt gyakorló tengerszemek is, melyeknek visszavonulása után kialakuló tőzeglápok a *Carex dacica* és *pyrenaica* dús tenyészőhelyeivé válnak. Az 1800—2100 m. közt kifejtett havasli régió túl a zuzmók rideg világát feltároló omlásos szirtfalak, szédítő meredekeségek és élesen kiváló tarjatos horgos szirtfokok magaslanak fel. Ezek gypeszalagjain *Ranunculus montanus*, *Alyssum Wulfenianum*, *Draba Aizoon*, *Viola biflora*, *Geum reptans*, *G. montanum*, *Sedum uratum*, *S. repens*, *Saxifraga bryoides*, *Campanula pusilla*, *Gentiana verna*, *Poa alpina*, *Luzula spadica* stb. kapaszkodnak meg; míg a meredek sziklaszálak lapos hegynyulványain, a terebb szirtlépcsőzeteken a *havasi rétek* gypeszönyegek terülnek ki.

Az erdőtláblak azonban mindenütt a mélyebb völgyzugokat és szurdokokat árnyalják be, míg az ég azurjába vágódó tarajos hegygerinczen a zuzmókön kívül alig kapaszkodnak meg növény-tenyészet, s a verőfenes oldalak századok óta havasi legelőkké vannak tervszerűleg átalakítva. Az erdőállatok fölé tornyosuló területek tehát a terméketlen, vagy havasi legelő kategóriájába tartoznak, s csupán a *Kendeffy-család* 42.134 katasztrális holdnyi birtokából 11.057 holdat képeznek a terméketlen sziklák, 13.908 hold jut havasi legelőre és csak 17.997 hold az erdősség.

A Retyezát csodás szépségét azonban nem csupán a tenyészett változatosságának köszönheti. A magasság és mélység ellentéte sehol se jut ily éles kifejeződésre, s a folszín alakulása sehol ily szélsőségekben nem mutatkozik. Míg a 23 kilométernyi homlokzat két szárnya egyetlen a banyiczi hágó felé, valamint nyugaton a mélyen bevágódó *Vaskapu-hágó*hoz közeledve szelid lejtősödést mutat: a hegység centrumát fantasztikusan alakult csipkészetek, tornyok, gúlák, kúpok, tük alakzataira szabadta fel az atmoszferaili lassu, évezredek munkája. E változatos szirthomlokzatot a hátszegi lapályról Szipte Gábor dévai realiskolai tanár által felvett látóképünk mutatja.

A Retyezátján az erdei tenyészeten túlelmelkedő szakagott szirtjei szolgáltatták az alhavasi régiók kipusztulóban levő zergeállományának utolsó menedékét. Nyaranta itt lapul meg a juhalkák után kullogó medve is; sőt nagy ritkán egy-egy hiúz garázdálkodása is észrevehető itt. Hajdan a Retyezát vadjainak elég bő lajstromát a bölény is szaporította, melyről *Kolozsvárral* szemben a *Bölenykő* (Magura Zimbru) is tanuszkodik. Azért nagy híre vala mindig a Retyezát vadászatának. Erdély főurai egész táborral keltek ki, s hetekig visszahagozták a Retyezát bércei a vadászirtók harsonáját. 1881 augusztus 1—6-ig a megboldogult *Rudolf* trónörökös is szerencsétlét a Retyezát vadász-

területeit, s azt a helyet, hol a *Sebesviz* mellől a *Gura Zlatinál* a *Zenoga* felé haladólag kísérővel először megpihent Hunyadmegye emléktáblával jelölte meg.

NYÁR.

— Képünkhöz. —

Nyár. Mindnyájan, a kiket még a hivatalos dolgunk itt tart, kezdjük érezni, hogy a budapesti társadalom felmőklik. Politizáló társaink és kollegáink a fekete kávéban, egyre-másra el-tüneznek innen, s ki a tátrafüredi fenyveseket mászsa, ki a Balaton kek hullámaiban ringerkózik. A korzói törzsvendégek ritkulnak. A kőszög gömbölyű akácazi alól még kifehérlik egy-egy libegő tollas kalap, egy világos nyári toiletté, s itt-ott üde kacagás hallatszik, de a főváros arslánai már valami fürdőhely szep sétatérén, kellemes «waler»-tempóban lejtnek végig, puha, hóféhér öltözeteikben, melyeket a jámbor benszülöttek öszinte szajátással bámulnak meg. A terrasos, finom svábhegyi villák rózsafái közt álmódva himez valami regényes kisasszony; meztelen lábú bankárfucsák az örök abrincokat kergetik a szűk hegyi utakon, míg a mademoiselle gyönyörködve olvassa végig a halvány Raoul titokteljes kalandjait, abból az érdekes regényből, melyet még benn a városban köleszött neki egy pápaszeges professzor-jelölt. Fenn, a svábhegyi fensikon estéknél felhangzik a térzene, tejfölös száju katonák vidáman gyűjtanak rá a «Babatündér» keringőjére, s a villákból bájos asszonyok és leányok szállingóznak ki a gyönyörű korzóra, a honnan csak mintegy madártávlátló látzanak idáig Budapest összeolvadó palotái, a karsus tornyok, a központi pályaház nagy üveg-portaléja, s a széles kanyargó folyam, mely innen nézve igazán ragyogó kék, a minőnek a bécsi nóta híreszeli. A fogaskerekű vasut vagonjaiból túrelmetlen férj-ábrázatok kandikálnak ki, kezeikben hatalmas csomagokkal, s benn, a városi lakás behuzott butorai közt, a sötét ablakláblak mögött, mélyeség, kísérteti csönd van... A nyár, ez az exotikus, egyenlítő-melkeli fejedelem, teljes udvartartásával megérkezett...

Honnan, mikor? nem látja senki. A főváros egekbe nyuló kaszárnyáiból egész karavánok indulnak meg egy-egy ködös hajnali órán; a boltozatos kapuk aljából ágyneműekkel, edényekkel teli társzekerek robognak ki a széles országutakra, erdők, hegykatlanok magányába, fürdői parkok kívánatos villáiba, egy-egy falusi sóvénykerítés mögé, a hova szelidén hallatszik be a vékony hangu, jámbor falusi harangocskák... Pörlekedő nagyságok, kik a házmeesterrel imparlamentáris vitákba becsatkoztak a mosókonyha átengedése ügyében, nagyszakállu kereskedők, a kiket telen át csupán a chifonok áremelkedése és a váltók leszámitolása érdekelte, most, hogy a nyár a maga hirmőkeit, a melegebb napugarakat — előre küldte, mindnyájan szükségét érzik a zöld lomboknak, a patak partján nyíló nefeletsnek, szóval az egész idyllnek, a mit a poéták szótára évezredek óta emleget... Még a legpörösabb antiquariussnak is szárnyai nőnek ilyenkor, melyekkel merészen nekivágnak a napfényes levegőnek, magányos, ember-nem-lakta helyeket keresve, ha a pénz kevés; — kényelmet, parket, fürdőbeli terraszt, na a végezt takarékpénztári könyvekkel és terjedelmes bankbeli szelvényekkel áldotta meg...

Dömsöd Szent-Imrén, vagy Monyoró-Szalókon, a hol a zord teli hónapokon át csupán a pofaszakállas portás malmozik a pirosképi uradalmi hajduval, ilyenkor junius elején, a zergeállományát költözött be az urasági kastély hatalmas termeibe. A hóféhér ablakláblak kitárolnak, az emeleti ablakok függőyei mögött csinos szobaleányarok jelennek meg reggelentek s a lomha kapus magára ölti a grófi család előkelő libériáját... A park sötét platán-sorai alatt fűtülő kertészlegények vágják simára a felborzolt pálisztot, a zöldből tarka, csillagos virággyák váltanak ki s délelőttönként fényes napugár csillan meg az öntöző finom permétégeiben... S egy nap megkondul a kastélybeli harang, czitromsárga és sötétvioleta batárok kanyarodnak be a hosszú jegenye alléékba, a kis gróf kisasszonyok fehér ruhái el-elsuhannak a parkbeli fák között, s a konyhákban, a francia főszakács vezetése alatt naphosszat keverik a finom tojásbabot, a tejfölt

s egy művész becsúgyával díszítik föl a fázán porhanyós melle-lusát. Bájos vendégkisasszonyok, a kastély előtti téren, alkonyattáj hangos kacagás közt játszószák a lawn-tennist, s fehér-czilinderes urak, könnyű angol ruhákban lovalognak ki hajnalonként a tulsó falu üdeledező malmáig... Zaj és láрма veri föl egy időre a falu elhagyott magányát s a paraszok tisztelttel emelik le a kalapjukat, ha a «vár» egy kivilanó falának csúcsát megpillantják...

A kastély parkjának egyik eldugott zugában, a kerítés kőfal mellett, a hol a gesztenyek, a törpe bodzák meghuzódnak, szinte felve rejtőzködik el az ódon kertészlak, melynek örök hüvösségét a legforróbb napugár sem háborítja meg. Az új, kilenczhetes asszony, a kit György ur, a főkertes, a szomszéd kisvárosból hozott ide, naphosszat sem hall egyéb neszt, mint a nagy álomhozó dongók egyhangu döngését s egy-egy távoli elmosódó hangot a kastély felől, melynek halványasága fala csak itt-ott villanik ki a terebélyes fák közül. Valóságos idyll veszi körül ezt az alacsony épületet, melynek ólomkarikák, kised ablakán belül a fiatal asszony reggeltől estig regényes álmodozhat szöhet. A kis komtessek csak nagyneha tévednek el idáig lapdáikkal, s élő lény alig van más a közelben, mint Watt, a fekete dán kutya, meg a madarak, a pillangók, s a kerítésen mászkáló, nagy bajszú hős cincézerek. Ezek már valamennyien ismerik az új jövevényt, s a cincézér, ez a furfangos legény, szinte megkérdi reggelentek: «Nos, hogy aludtunk — szép asszony?»

György ur, a ki reggeltől estig a virággyakat, üvegházakat büjja, hogy a patkóalaku kastélybeli asztalt a délután hatórai grófi ebédeken édes virágillat lengje körül, — most már a szürkület legelső derengésénél talpon van s csak délben vagy délután tér haza egy-egy félóra, ha ugyan a grófkisasszonyt, ki nagy virágünnepet tervez, a park egy vadregényes pontján, engedélyt ad erre a gyöngödségre... Igazi velenzei éjszaka lesz itt a sűrűben, persze valamivel kisebb arányokban, mert a parkbeli tónak, fájdalom, nagyon is megvannak a határai. A kis özek, a vadaskert dróttján keresztül, olykor kíváncsian nézik karsus grófkisasszonyt, a ki magas lábakra kapaszkodik föl s csak néha szól le a főkerteséhez, a maga szeretetreméltó gyönyölködsévé: «Viselej jól magát, György ur, s akkor egy felóra mulva szabadságot kap!»

A kis menyecske, a kit reggeltől estig édes, alatozó zummogás vesz körül, a bájos idyll közepette túrelmetlenül és izgatottan várja ezt a félórát... Mesés mennyiségű kézimunkák készülnek el ez idő alatt, s mesés, boldog álmok szövődnek lelkeben. Az ablakon bűgös, madáreszergés hallatszik be, s a kastélyból idáig elerődik a zongora egy-egy finom mazúr töredéke, mely a szalón nyitott ajtaján át a park minden zugába szétröppen...

Néha, mint e pillanában is, sötét felhők gyülekeznek az égre, s a kis kertészlak szobáskümben szinte átláthatatlan homály van... Odafenn sietve menekül be a terraszról az előkelő társaság, a terített asztalokat behordják, s nem tördve a viharral, mely a kastély fölött elvonul, a puha fehér ruhák, a czitromsárga és rózsaszín szalagok bájos tulajdonosnői vidám lépésekben suhannak el a szalón parkettje fölött. De a kertészlakbeli asszonyka remúten szalad ki, mert a szél, a zivatar előfutárja, megérkezett a maga gyors paripáján s kímélet nélkül dönti rakásra az apró, gyöngye virágserepeket... Nosza gyorsan, gyorsan, mentisik meg, a mit lehet!...

Valahol a dömsödi hegytöpus fölött megdörög az ég, s a hatalmas, öreg platánok nehézkösen hajolnak meg, mint egy-egy nyugalmazott, köszvényes bürokrata, a kinek már terhére van ez a kelletlen mozgás... S György ur még mindig nem jön... a fiatal asszony kutatva pillant az üvegházak felé... De nini, a bozontos, nagy Watt, a kertész dán kuttyája, már közeledik a ribiszke-bokrok között s most már bizonyos, hogy a gazdája sem lehet messze...

Még csak épen annyi ideje van, hogy a nyitott ajton bemeneküljön, de aztán zuhogva ered meg az eső, nagy jégdarabok kopogtatják meg az ablakokat, s a világnak szakasztott olyan a formája, mintha a negyvennapos özönvíz másodikor is megkezdődött volna... Pedig harminez perc mulva aranyos derű ragyog befogint a park fölött, s a kastélybeli vendégek befogintják az ezüst-zablás paripákat a magas, kékre

festett vadászokcsiba. Dallal, ostrompatogással, hangos kacagással járják be a mestereket és a hatalmas, szövevényes erdei utakat!...

Hopplá, hopplá, előre!

SZOMAHÁZY ISTVÁN.

KERTEMBEN.

Szép tavaszi nap van, Merengve magamban, Kertemben sétálok. Fám vizsgszemmel Nézek rám s vig kedvel Üdvözlik gazdájok.

«Mért busulsz, jó gazdánk? Hátha felvidítanék! Vége már a télnek: Kék ég, fényugárszó, Zöld fű, vig madárszó!... Örülnek, kik élnek.»

«Jó fák, nem busultam, Csak arra gondoltam, Ti hogy megijodtok. Bár tűnnek az évek, A meddig csak éltek, Ujra virágoztok.

Tavaszat az ember Éli csupán egyszer, Tele sirba zárja; Ujabb tavasz zöldjét, Ujabb ősz gyümölcsét Mind hiába várja.»

GYULAI PÁL.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZLET.

* **Thaly Kálmán**, a Rákóczi-kor történetének a fíradhatatlan, buzgó buvára a Keleten tett utóbbi utjai alkalmával ismételen meglátogatta Rodostót, II. Rákóczi Ferenc fejedelem és bñjados társainak ezt a menedékhelyét. Egyik alkalommal több fényképi felvételt készítettett II. Rákóczi Ferenc és fővezére, gróf Beresényi Miklós még most is meglévő lakásainak részleteiről s egyes épületekről, melyekhez a mult századbeli nagy szabadságharc hőseinek emléke fűződik. E nagyérdék képeket, melyek még sehol nem buvatnak, s melyeket Thaly Kálmán a «Vasárnapi Ujság»-nak volt szives közlés végett átengedni, az általa irt fölötte érdekes szöveggel együtt, lapunk egyik legközelebbi számában fogjuk bemutatni.

A Budapesti Szemle júliusi kötete már megjelent, most is, mint mindig, gazdag tartalommal, mely a komoly ismeretek több ágára kiterjed.

Moldován Gergely nagyobb tanulmányt kezd meg «A reformatio hatása a román népre Erdélyben» cím alatt. Tudvalevő, hogy a reformáció Erdélyre nagy hatással volt, s kiterjedt az ottani nemzetségre is. A román írók a hatást úgy tüntetik föl, mint vallási és faji átdöztetést, melyet a románok szenvedtek, a kik menekültek voltak kénytelenek. Moldován megismerteti a román nép vallási és irodalmi állapotait a XVI. és XVII. században s bizonyítja, hogy a román írók hamis tant hirdetnek, hamis fogalmat nyújtottak a román népek, mert a reformáció rendkívül jótékony hatással volt mind vallási, mind irodalmi állapotokra. — *Darvai Móricz* Olaszország egyik legjelesebb államférfiának, Minghettinek emlékirataival foglalkozik, melyek 1818-tól 1849-ig terjednek, oly idők, mikor Itália sokat forrongott, vajudott, s Minghettinek politikai pályájából is csak a kezdetet tünteti föl, de fölötte érdekes légkört tár föl s Minghettit magát mint a pápa miniszterét látjuk, az olasz egység végrehajtását a pápától remelve. — *Pauer Imre* folytatja «Az ethikai determinismus elmélete» című bölcsészeti tanulmányát, melyből most az 5-dik közlemény jelent meg. — *Pálffy Albert* «A régi Magyarország utolsó éveiben» regényéből a negyedik közlemény olvasható. Utána költemények következnek: *Gyulai Pál* «Kertemben» című, melyet fentebb

is közlünk, *Lécay József* pedig Burnstól fordított egy szép költeményt: «Hová való vagy?». — *Okolicsányi Sándor* württembergi osztrák-magyar követ «Adalékok gr. Andrássy Gyula jellemrajzához», a jeles államférfiúról sok oly vonást jegyez föl, melyek mélyebben jellemzők, s teljesebbé teszik gróf Andrássy alakját. — *Zabulák László* «Mezőgazdaság és közigazgatás» cím alatt az orsz. gazdasági egyesületnek a

Tisztelt Reakció és Közvélemény!

Lehordják a citadellát,
Talpra magyar, ide fel hát!
Istók már százszor lehordta,
Előfizess hát Istókra!

Bolond Istók.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

"BOLOND ISTÓK"
humorisztikus képes hetilapra.

A "Bolond Istók", a legnagyobb és legdiszesebb magyar újság, a tizenegyedik évfolyam második felébe lép.

Előfizetési feltételek:

julius-szeptember évnegyedre ... 2 frt
julius-december félévre ... 4 frt

Előfizetések, legcélszerűbben posta-utalvánnyal, a kiadóhivatalnak küldendők: Budapest, egyetem-utca 4. szám.

Felkérjük mindazon t. előfizetőinket, kiknek előfizetésük lejárt, azt megújítani sziveskedjék, hogy a szétküldésben akadály ne legyen.

A Bolond Istók kiadóhivatala.

A
BÉLYEG ÉS ILLETÉKEK
ÁTNÉZETI TÁBLÁJA.

Irodai használatra összeállította és kiadta

GÁLFFY FERENCZ

pénzügyi fogalmazó a pozsonyi kir. pénzügyigazgatóságnál.

Ára 1 frt.

Postán bérmentve megküldve 1 frt 5 kr.

A legjobb
brünni szövetekeket
eredeti gyári árak mellett a
Siegel-Imhof
féle finom posztógyár szállítja
BRÜNNBEN.
Egy elegáns tavaszi vagy nyári
uri öltönyhez
elegendő egy szelvény 3-10 mtr
hosszúságban, a mi megfelel
4 bécsi rőmek. 1 szelvény ára
4.80 közönséges
7.75 finom
10.50 nagyon finom
12.40 legfinomabb
valódi gyanjából.
Továbbá nagy választékban kap-
hatók: Selyemal ágazott kam-
garnek, felöltőkhoz való szövetek,
vadaskok és kirándulók részére
lodenek, peruvienne és tosking
szalon-öltönyök, **rendelet
szerint meghatározott posztó-
tők hivatalnokok részére,**
mosható szövetek urak és gyer-
mek részére, valódi piguék,
mellényzövegek stb. **Készse-
get vállalunk, hogy jó árut,
mintaszerint a legponto-
sabbban szállítjuk. Minták
ingyen és bérmentve.**

A "Franklin-Társulat" kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárunknál kapható:
A családi boldogság.
Mindemrendű asszonyok és leányok számára.
Szerkesztette
KALOCSA RÓZA.
Ára füzve 80 kr.

Hirdetések
felvételnek a kiadóhiva-
talban, Budapestben, IV,
egyetem-utca 4. sz. alatt.

A "Franklin-Társulat" kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárunknál kapható:

TÖRVÉNYALKOTÁSI
RENDSZERÜNK REFORMJA

I. Törvényalkotási meddőség s tömeges törvényalkotások. — II. Törvények változékonysága. — III. Receptio s kinövései. IV. A receptio műveleti hazánkban. — V. Törvényalkotási rendszertelenség. — VI. Az alapelvek előleges törvényhozási megállapítása. — VII. A hibás törvényalkotások okai. — VIII. Törvényalkotási közegek. — Tervkészítők. — IX. Enquettek. Jogügyi bizottság. — X. Képviselőház. — Birák távolléte. — XI. Az államtanács mint törvényalkotási közegek. — XII. Az államtanács mozzanatai, aggályai az alkotmányos államrendszereben. — XIII. Összegegyeztetése a parlamentarizmussal. — XIV. Állandó codificationális bizottság intézménye.

Irta

Dr. SZOKOLAY ISTVÁN.

Ára füzve 80 kr.

A "Franklin-Társulat" kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárunknál kapható:

AZ

OLCSÓ KÖNYVTÁR

legújabb megjelent füzetei:

268. füzet. **Ulána.** Beszély. Irta *Krasovszky I. Ignác.* Lengyelből fordította Timkó Iván. Füzve ... 30 kr.
269. " **Deák Ferencnek az 1861-dik évi országgyűléstől elfogadott két fölrata.** Közli *Könyi Manó.* Füzve ... 30 kr.
270. " **Csikós.** Eredeti népszimnű három szakaszban. Irta *Szigligeti Ede.* Füzve ... 30 kr.
271. " **Az örökség.** Beszély. Irta *Sandau Gyula.* Francziából ford. Gyalui Farkas Füzve 40 kr.
272. " **A nagy Galeotto.** Dráma három felvonásban, egy előjátékkal. Irta *Echegaray József.* A spanyol eredetiből ford. Patthy Károly. Füzve ... 40 kr.
273. " **Pascal gondolatai.** Francziából fordította Béri Gyula. Füzve ... 50 kr.
274. " **Beust és Andrássy 1870- és 1871-ben.** Irta *Könyi Manó.* Füzve ... 30 kr.
275. " **A középkori magyar irodalom stíljáról.** Irta *Imre Sándor.* Füzve ... 20 kr.

A "Franklin-Társulat" kiadásában Budapestben megjelent s minden könyvtárunknál kapható:

IRODALOMISMERTETŐ.

A KÖLTŐI ÉS PRÓZAI MŰFAJOK IRODALMA
ÉS ELMÉLETE.

A magyar nemzeti irodalomtörténetének rövid áttekintésével.

Polgári fiu- és leányiskolák

s egyéb tanintézetek felső osztályai számára és magánhasználatra.

IRTA

Dr. GYULAY BÉLA

fővárosi polg. iskolai igazgató.

NEGYEDIK, ÁTDOLGOZOTT KIADÁS.

Ára füzve 1 frt 20 kr.

A nm. vallás- és közoktatásügyi m. k. Minister úr által engedélyezett polgári és felsőbb leányiskolákban való használatra 26183/1890., polgári fiúiskolákban való használatra 19449/1890. sz. rendelettel.

27 SZÁM. 1890.

BUDAPEST JULIUS 6.

XXXVII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre - 6 *
Csupán VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt
félévre - 4 *
Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt
félévre - 3 *
Külföldi előfizetésekre a postai, meghatározott viteldíj is eszolandó.

RODOSTO.

Rodosto! ... Melyik művelt magyar ne ismerne e nevet? Rodosto! ... Mennyi hon-szerelm, mennyi tört remény, mennyi bánaos emlék, mennyi szent kegyelet van e névhez kötve, másfél század óta! Bujdosók tanyája, marttyrok bús temetője. A tisztalelkű, ideális, nemes jellemű, a nagy nemzeti célok után törő «utolsó magyar fejedelem» II. Rákóczi Ferencz, lánglelkű, vaskövetkezetes és holtig tartó hívségű barátjával, a nagy szabadságharcz fővezérével, gr. Beresényi Miklóssal, és többi, a balszerencsében is hű társaival: gr. Forgách Simonnal, gr. Eszterházy Antallal, gr. Csáky Mihálylyal, b. Zay Zsigmonddal, Sibrik Miklóssal, Pápay Jánossal és Gáspárral, az emigráció ékes tollú, meleg kedélyű történetírójával, Mikes Ke-

lemennel és annyi sok más derék honfitárral itt tölté számkivetésének utolsó évtizedeit, — itt, a Marmora-tenger napugaras partjain hajta fáradt fejét örök nyugodalomra.

Sokáig járt a honfiai kegyelet zarándokolni a kibujdosott marttyrok sírjaihoz Rodostóba. Mesz-sze benyúlik e borongó emlékezet még századunkba is, melynek koszosur költői: egy *Köl-csycy, Vörösmarty, Létay*, stb. szomorú időben édes-búsan zengő lanton, halhatatlan énekeikkel dicsőíték Rodosto nagy halottait, s a rab hazából oda sóhajtoztak:

«Rákóczink, hajh! Beresényink, hajh! ...
Magyartok gyászban ül;
Még leng a szellem töletek —
S már lelke sem hevül!»

Idők jártában olykor-olykor akadtak vándor fia is nemzetünknek, a kik elzarándokolának a

márvány-tengerparti csendes városba fölkeresni a szent emlékeket, a bujdosó magyarok sirhal-mait. Engem is, mint a Rákóczi-kor szerény bú-várát, régóta ösztönzött már a vágy: meglátogatni a bujdosók tanyáját, szemmel látni a helyeket, házakat, a hol a nagy fejedelem lakott és elhunyt, s gondosan megvizsgálni s leírni az ott még föltalálható magyar emlékeket. E célból az 1888-ik év őszén Konstantinápolyba utazván, e világáros Aranyszarv nevű híres kikötőjéből okt. 6-án délután indulek el egy nagy francia csavargózósón negyedmagammal Rodostóba, mely 9—10 órai tengeri ut, teljes gözér-vel haladva. Másnap a hajnali ködben a rodostói kikötőben vetettünk horgonyt.

Rodosto városa, — a hol Rákóczi az 1720-ik év ápril havától egészen 1735 ápril 8-án nagy-pénteken (tehát most 155 éve!) történt haláláig,

II. RÁKÓCZI FERENCZ FEJEDELEM.

Egykorú képek után rajzolta Czerna Károly.

GRÓF BERESÉNYI MIKLÓS.